

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

**DĖL PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIO LENGVATINIŲ TARIFŲ
TAIKymo**

2006 m. gruodžio 19 d. Nr. 8000-7P-31

Vilnius

TURINYS

I. SANTRAUKA	3
II. IŽANGA	5
III. AUDITO REZULTATAI	9
1. PVM LENGVATINIŲ TARIFŲ TAIKYMO TENDENCIJOS IR NEGAUTOS VALSTYBĖS BIUDŽETO PAJAMOS	9
1.1. PVM lengvatinių tarifų taikymo tendencijos	9
1.2. Dėl lengvatinių PVM tarifų taikymo negautos valstybės biudžeto pajamos	11
2. TIKSLAI, KURIŲ SIEKIAMA NUSTATANT PVM LENGVATINĮ TARIFĄ, IR JŲ PASIEKIMO VERTINIMAS	13
2.1. Tikslai, kurių siekiama nustatant PVM lengvatinį tarifą	13
2.2. Tikslų pasiekimo vertinimas: PVM lengvatų įtaka rinkai, prekių ir paslaugų vartotojams	15
2.2.1. Ekonominio tyrimo rezultatai	15
2.2.2. Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos institucijų nuomonės	23
3. PRIEMONĖS, SUSIJUSIOS SU LENGVATINIO PVM TARIFO TAIKYMU	26
3.1. Alternatyvios priemonės PVM lengvatiniam tarifui	26
3.2. Papildomos priemonės, susijusios su lengvatinių PVM tarifų taikymu	27
4. PVM LENGVATINIO TARIFO TAIKYMO STEBĖSENOS VERTINIMAS	28
IV. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	30
PRIEDAI	32

Auditas atliktas vykdant Valstybės kontrolės
2006-05-05 pavedimą Nr. 8000-7P

Auditą atliko
vyresnioji valstybinė auditorė Kristina Vaivadienė

Auditas pradėtas 2006-05-09
Auditas baigtas 2006-12-19

Ataskaita siunčiama Finansų ministerijai, Seimo Audito komitetui, Vyriausybei, Prezidento kanceliarijai.

I. SANTRAUKA

Iki šiol Lietuvoje nebuvo atliktas išsamus pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) lengvatinių tarifų, taikomų prekėms ir paslaugoms, ekonominio poveikio vertinimas, t. y. nėra sukaupta objektyvi ir faktais paremta informacija, kuri leistų įvertinti, ar PVM lengvatos įgyvendino nustatytus tikslus ir ar jų poveikis rinkai buvo ilgalaikis. Valstybinio audito metu vertinome lengvatinių tarifų taikymo rezultatyvumą ir poveikio stebėseną. Vertinimui pasirinkome tas prekių (paslaugų) grupes, kurios iki lengvatinio 5 proc. PVM tarifo nustatymo buvo apmokestintos standartiniu 18 proc. PVM tarifu (viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugos; šviežiai atšaldyta mėsa ir valgomieji subproduktai; šviežiai atšaldyta, užšaldyta, giliai užšaldyta naminių paukščių mėsa ir jų valgomi subproduktai; gyvos, šviežios ir atšaldytos žuvis; meno, kultūros ir sporto renginių lankymas).

PVM lengvatinių tarifų taikymo tendencijos. Prekių (paslaugų) grupių, kurioms taikomas PVM lengvatinis tarifas, daugėja: 2003 m. pradžioje lengvatinis tarifas taikytas penkioms prekių (paslaugų) grupėms, 2006 m. viduryje – dvylikai grupių. Kartu didėja ir nacionalinio biudžeto pajamų suma, kuri kasmet negaunama dėl PVM lengvatinių tarifų taikymo: Finansų ministerijos duomenimis, 2003 m. dėl PVM lengvatinių tarifų taikymo valstybės biudžetas negavo 139 mln. Lt pajamų, 2005 m. – 215 mln. Lt. Iš viso dėl mokestinių lengvatų nacionalinis biudžetas 2005 m. negavo 567 mln. Lt. Planuojama, kad 2006 m. dėl PVM lengvatinių tarifų taikymo bus negauta 252 mln. Lt (iš jų dėl lengvatinio PVM tarifo taikymo mėsos produktams – 75,5 mln. Lt, vaistams ir medicininei įrangai – 69,7 mln. Lt, naminių paukščių mėsei – 25,8 mln. Lt.).

Lengvatinių PVM tarifų taikymo tikslai ir jų pasiekimas. Nustatytas PVM lengvatinis tarifas turėtų duoti tiesioginę naudą vartotojui: sąlygoti mažesnes produkcijos ir paslaugų kainas, pasiūlos ir paklausos augimą. Priešingu atveju mokesčio lengvata tampa tiesiogine parama verslui, jo subsidijavimo priemone.

Valstybės kontrolės užsakymu buvo atliktas ekonominis tyrimas¹, kurio tikslas – taikant ekonometrinius ir statistinius metodus iširti PVM lengvatinio tarifo įtaką kainoms, pasiūlai, paklausai ir kitiems rodikliams. Ekonominio tyrimo rezultatai parodė, kad nustatytas PVM lengvatinis tarifas tiesioginio poveikio produkcijos ir paslaugų kainoms nepadarė, tiesioginės naudos prekių ir paslaugų vartotojai negavo:

- Įtaka produkcijos ir paslaugų kainoms. Tiek mažmeninėms, tiek didmeninėms paukštienos ir mėsos produkcijos kainoms nustatytas PVM lengvatinis tarifas turėjo nedidelį netiesioginį poveikį (PVM lengvatinio tarifo nustatymas leido sumažinti kainas, sulėtinti jų augimą). 2004 m. III ketvirtį kainos pasiekė iki PVM lengvatinio tarifo nustatymo buvusį lygį. Kitų prekių ir paslaugų² kainoms lengvatinis PVM tarifas reikšmingos įtakos neturėjo: apgyvendinimo

¹ Tyrimo vykdytojas – UAB „Spinter tyrimai“.

² Nagrinėtų atliekant auditą, t. y. viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugos; meno, kultūros ir sporto renginių lankymas; žuvis.

įstaigų kainos augo nuo 2001 metų, o 2003 m. kainos padidėjo, palyginti su 2002 m., daugiausia per visą nagrinėjamą laikotarpį; žuvies kainos 2005 m. III ketvirtį, palyginti su 2004 m. III ketvirčiu, padidėjo 114 proc.; nesumažėjo meno, kultūros ir sporto renginių kainos;

- Įtaka produkcijos ir paslaugų paklausai ir pasiūlai. Dėl nustatyto PVM lengvatinio tarifo padidėjo įmonių – produkcijos pardavėjų ar paslaugų teikėjų – pelnas, daugiau lėšų buvo skirta materialinėms investicijoms, tai turėjo įtakos atskirų prekių (paslaugų) grupių pasiūlos ir paklausos didėjimui.

- Įtaka darbuotojų skaičiui atitinkamo sektoriaus įmonėse. Išaugusios materialinės investicijos į atitinkamus sektorius turėjo neigiamą įtaką mėsos ir paukštienos sektorių darbuotojų skaičiui, o apgyvendinimo paslaugų sektoriuje darbuotojų skaičius būtų augęs ir nenustačius lengvatinio PVM tarifo.

Apibendrinant ekonominio tyrimo rezultatus galima teigti, kad nustatytas lengvatinis PVM tarifas nėra tinkama priemonė produkcijos ir paslaugų kainoms mažinti. Pasiūlos ir paklausos didėjimas, darbuotojų skaičiaus atitinkamo sektoriaus įmonėse didėjimas galėjo būti pasiekti ir kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, mažinant bendrą standartinį PVM tarifą, didinant realias gyventojų pajamas ar kitais būdais.

PVM lengvatinių tarifų taikymo stebėseną. Sudarydama ateinančių metų valstybės biudžeto projektą Finansų ministerija apskaičiuoja, kiek pajamų planuojama nesurinkti dėl PVM lengvatinio tarifo taikymo. Kitais tikslais skaičiavimai atliekami pagal poreikį. Lietuvoje nepakankamai dėmesio skiriama mokesčių lengvatų poveikiui stebėti, nevertinamas mokesčių lengvatų rezultatyvumas.

Atsižvelgdami į tai, kad nustatytas lengvatinis PVM tarifas neturėjo tiesioginio ilgalaikio poveikio audito metu nagrinėtų šiuo tarifu apmokestintų prekių ir paslaugų kainoms, t. y. tiesioginės naudos vartotojui, ir sukuria išskirtines sąlygas šių paslaugų teikėjams ir prekių tiekėjams, mes rekomenduojame išnagrinėti galimybes: atsisakyti taikomų lengvatinių PVM tarifų; nenustatyti naujų lengvatinių PVM tarifų; taikyti visoms prekėms ir paslaugoms vienodą mokesčio tarifą, laikantis Europos Sąjungos teisės aktuose nustatytų reikalavimų; sistemiškai vertinti mokesčių lengvatų rezultatyvumą; kasmet apskaičiuoti dėl mokesčių lengvatų negaunamas faktines valstybės biudžeto pajamas ir šiuos duomenis skelbti viešai.

II. IŽANGA

Audito sritis

Mokesčių sistema gali būti naudojama Vyriausybės politikai tam tikroje valdymo srityje įgyvendinti, kai, taikant mokesčių lengvatas (mokesčių mokėtojui ar jų grupei mokesčio įstatymo nustatytas išskirtines apmokestinimo sąlygas, kurios yra palankesnės, palyginti su įprastinėmis sąlygomis), siekiama padidinti paklausą ir užimtumą, remti atskiras socialines grupes. Kaip nustatyta Mokesčių administravimo įstatyme, mokesčio lengvata – mokesčių mokėtojui ar jų grupei mokesčio įstatymo nustatytos išskirtinės apmokestinimo sąlygos, kurios yra palankesnės, palyginti su įprastinėmis sąlygomis, ir jas nustato tik atitinkamų mokesčių įstatymai, reglamentuojantys tų mokesčių apskaičiavimo tvarką. Apmokestinimas turi būti vykdomas laikantis mokesčių mokėtojų lygybės, teisingumo ir visuotinio privalomumo, apmokestinimo aiškumo, turinio viršenybės prieš formą principų.³

Mokesčių teisinės bazės sutvarkymo programoje nustatyti šeši svarbiausieji mokesčių teisinės bazės sutvarkymo principai: teisingumas, lygybė, neutralumas, aiškumas, viešumas, administravimo veiksmingumas.⁴ Yra rizika, kad mokesčių lengvatos gali iškraipyti mokesčių sistemą, mažinti jos skaidrumą, kurti paskatas jomis piktnaudžiauti, apsunkinti mokesčių administravimą ir privileijuoti atskirų produktų gamintojus ar paslaugų teikėjus, o kitus diskriminuoti. Ekonomikos specialistai spaudoje teigia, kad lengvatos daro PVM vis sudėtingesnį, sukuriama ekonominiai iškreipimai ir mokesčių spragos, apsunkina bendrų mokesčių tarifų mažinimą.

Lietuvai siekiant narystės Europos Sąjungoje (toliau – ES), Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo nuostatos turėjo būti suderintos su Šeštąja Tarybos direktyva, nustatanti, kad iki 2011 m. standartinis PVM tarifas valstybėse narėse turi būti ne mažesnis kaip 15 proc., ir leidžianti (tačiau neįpareigojanti) taikyti valstybėms narėms ne daugiau kaip du lengvatinius PVM tarifus šios direktyvos priede nurodytoms prekių (paslaugų) grupėms. Lietuvoje taikomi 5 ir 9 proc. lengvatiniai PVM tarifai dvylikai prekių (paslaugų) grupių.⁵

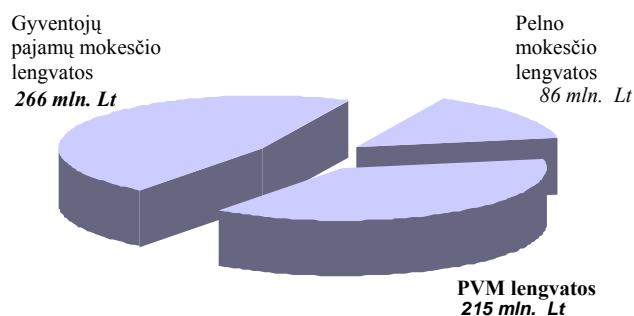
PVM – didžiausią valstybės pajamų dalį sudarantis mokestis: 2005 m. pajamos iš PVM sudarė 4 842 mln. Lt (39,9 proc. valstybės biudžeto pajamų).

Finansų ministerijos skaičiavimu, dėl mokesčių lengvatų nacionalinis biudžetas 2005 metais negavo 567 mln. Lt, iš jų dėl PVM lengvatinių tarifų taikymo – 215 mln. Lt (4 proc. visų gautų PVM pajamų) (1 pav.):

³ 2004-04-13 Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 2 straipsnio 8 dalis, 4 straipsnio 1 dalis ir 6 straipsnis.

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998-08-11 nutarimas Nr. 1016 „Dėl Mokesčių teisinės bazės sutvarkymo programos“.

⁵ 1977-05-17 Šeštoji Tarybos direktyva Nr. 77/388/EEB „Dėl valstybių narių apyvartos mokesčių įstatymų derinimo – Bendra Pridėtinės vertės mokesčio sistema: vienodas vertinimo pagrindas“ su vėlesniais pakeitimais ir papildymais.

1 pav. Mokestinių lengvatų poveikis nacionaliniam biudžetui 2005 metais.

Šaltinis: Finansų ministerijos duomenys.

PVM lengvatų daugėja: 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojo Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo nuostatos, nustačiusios lengvatinio PVM tarifo taikymą penkioms prekių (paslaugų) grupėms. 2006 m. viduryje prekių (paslaugų) grupių, kurioms taikomos PVM lengvatos, buvo dvylika (1 lentelė).

1 lentelė

PVM lengvatų skaičiaus kitimas 2003–2006 m.

PVM lengvatinio tarifo įsigaliojimo data	PVM lengvata
2000-05-01	1. Keleivių vežimo nustatytais reguliaraus susisiekimo maršrutais, keleivių vežimo keleiviniais traukiniais paslaugos, taip pat keleivių bagažo vežimo paslaugos.
2003-01-01	2. Knygos, laikraščiai, žurnalai ir kiti periodiniai leidiniai, išskyrus erotinio ir smurtinio pobūdžio leidinius. 3. Viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugos. 4. Šviežiai atšaldyta mėsa ir valgomieji subproduktai. 5. Šviežiai atšaldyta, užšaldyta, giliai užšaldyta naminių paukščių mėsa ir jų valgomieji subproduktai.
2004-02-01	6. Žemės ūkio subjektų paslaugos žemės ūkiui, teikiamos savo nariams.
2004-05-01	7. Gyvos, šviežios ir atšaldytos žuvis. 8. Vaistai, priemonės, medicininė įranga pagal Vyriausybės patvirtintą sąrašą. 9. Gyvenamųjų namų statybos, renovacijos, apšiltinimo paslaugos.
2006-01-01	10. Ekologiški maisto produktai.
2006-01-17	11. Meno, kultūros ir sporto renginių, muziejų, pramogų parkų, zoologijos sodų lankymas.
2006-07-27	12. Rašytojo, kompozitoriaus ar atlikėjo teikiamos kūrybos ar atlikimo paslaugos ir paslaugos, už kurias šiems asmenims mokamas honoraras.

Audito subjektas – Lietuvos Respublikos finansų ministerija (adresas – J. Tumo-Vaižganto g. 8A/2, LT–01512 Vilnius, kodas 288601650).

Audito objektas – PVM lengvatinių tarifų taikymas šioms prekių (paslaugų) grupėms:

1. Viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugoms (įsigaliojo nuo 2003 m. sausio 1 d.);
2. Šviežiai atšaldytai mėsai ir valgomiesiems subproduktams (įsigaliojo nuo 2003 m. sausio 1 d.);

3. Šviežiai atšaldytai, užšaldytai, giliai užšaldytai naminių paukščių mėšai ir jų valgomiesiems subproduktams (įsigaliojo nuo 2003 m. sausio 1 d.);

4. Gyvoms, šviežioms ir atšaldytoms žuvims (įsigaliojo nuo 2004 m. vasario 1 d.);

5. Meno, kultūros ir sporto renginių lankymui (įsigaliojo nuo 2006 m. sausio 17 d.).

Atliekant auditą vertintos tos PVM lengvatoms, iki kurių nustatymo minimos prekių (paslaugų) grupės buvo apmokestinamos standartiniu 18 proc. PVM tarifu.

Audito tikslas – įvertinti PVM lengvatinio tarifo taikymo rezultatyvumą ir PVM lengvatų poveikio vertinimo mechanizmą.

Audituojamas laikotarpis: 2003-01-01–2006-05-31.

Audito procesas:

Audito įrodymai gauti taikant patikrinimo (rašytinių dokumentų nagrinėjimo), apklausos (pokalbiai su darbuotojais), analitines procedūras, teisinę analizę, nagrinėjant internete skelbiamus statistinius ir ekonominius duomenis. Viešųjų pirkimų būdu buvo įsigyta ekonominio tyrimo paslauga. Ekonominio tyrimo tikslas – nustatyti atskirų prekių ir paslaugų grupėms taikomų PVM lengvatinių tarifų poveikį kainoms, paklausai, kitiems rodikliams ir šių pokyčių ilgalaikiškumą.

Audito procedūros atliktos Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Mokesčių ir Fiskalinės politikos departamentuose, duomenys gauti iš Valstybinio turizmo departamento prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Atliekant auditą laikytasi prielaidos, kad visi auditoriui pateikti dokumentai yra išsamūs ir galutiniai, o dokumentų kopijos atitinka originalus.

Iniciatyva pradėti mokesčių lengvatų auditus buvo pareikšta VI EUROSAI⁶ kongrese 2005 m. gegužės mėn. Aukščiausiųjų audito institucijų⁷ šia tema atliktų auditų rezultatai bus apibendrinti ir įtraukti į bendrą mokesčių lengvatų audito ataskaitą, pristatomą VII EUROSAI kongrese 2008 metais.

Vertinimo kriterijai:

Audito metu surinkti duomenys ir informacija vertinti šiais klausimais:

1. Ar PVM lengvatoms pasiekia išskeltus tikslus?

⁶ EUROSAI – Tarptautinė Europos aukščiausiųjų audito institucijų organizacija.

⁷ Sumažintų PVM tarifų taikymo auditus atlieka Lietuvos, Vokietijos, Kipro, Latvijos, Šveicarijos, Rusijos Federacijos aukščiausiosios audito institucijos.

2. Ar vertinamas PVM lengvatų rezultatyvumas?
3. Ar PVM lengvatų nustatymas susijęs su papildomomis priemonėmis (teisinėmis, finansinėmis, žmogiškosiomis)?

Apribojimai:

Atsižvelgiant į tai, kad išsami nagrinėtų prekių (paslaugų) grupių statistinė informacija nėra renkama, ekonominis tyrimas atliktas remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateiktais duomenimis.

Ataskaita parengta remiantis audito įrodymais, gautais naudojant atranką.

III. AUDITO REZULTATAI

1. PVM LENGVATINIŲ TARIFŲ TAIKYMO TENDENCIJOS IR NEGAUTOS VALSTYBĖS BIUDŽETO PAJAMOS

1.1. PVM LENGVATINIŲ TARIFŲ TAIKYMO TENDENCIJOS

Standartinis PVM tarifas ES valstybėse narėse yra nuo 15 iki 25 proc.: mažiausias leistinas standartinis PVM tarifas (15 proc.) taikomas Kipre ir Liuksemburge, didžiausias PVM tarifas (25 proc.) – Danijoje ir Švedijoje. Dvi šalys (Danija ir Slovakija) netaikė sumažintų PVM tarifų (žr. 2 priedą). ES valstybėse narėse taikyti PVM tarifai pateikiami 1 priede.

Lietuvai siekiant narystės Europos Sąjungoje, derinant netiesioginį apmokestinimą reglamentuojančius teisės aktus su ES teisine baze, procesai Lietuvoje vyko dviem kryptimis:

- panaikintos lengvatinės apmokestinimo PVM sąlygos kai kurioms prekėms ir paslaugoms (pavyzdžiui, lengvatos keleivių ir bagažo vežimo paslaugoms, knygoms, laikraščiams, žurnalams, vaistams, medicinos įrangai, žemės ūkio subjektų paslaugoms žemės ūkiui); tokios prekės (paslaugos) tapo apmokestinamos PVM;
- nustatyti sumažinti 5 proc. ir 9 proc. PVM tarifai prekėms ir paslaugoms, pagal iki 2002 m. birželio 30 d. galiojusį Pridėtinės vertės mokesčio įstatymą apmokestintoms 18 proc. PVM tarifu. Siūlymų nustatyti lengvatinį 5 proc. PVM tarifą pateikiama iki dabar: šiuo metu siūloma nustatyti lengvatinį PVM tarifą duonos, pieno produktams, vaisiams, daržovėms.

Taip pat ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos įgyvendinimo priemonė⁸, ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonė⁹ numatyta „siekti, kad būtų suderintas su ES lengvatinių PVM tarifų būtiniausiems maisto produktams ir vaistams taikymas“.

Teisės aktai nereglamentuoja, kokie maisto produktai ir kodėl yra laikomi būtiniausiais. Žemės ūkio ministerija, vykdydama minėtą Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonę, pateikė Finansų ministerijai siūlymus¹⁰ nustatyti lengvatinį 5 proc. PVM tarifą šioms maisto produktų grupėms:

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-03-24 nutarimas Nr. 315.

⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-10-17 nutarimas Nr. 1020.

¹⁰ Žemės ūkio ministerijos 2006-04-11 raštas Nr. 2D-(4.17)-1809 Finansų ministerijai „Dėl lengvatinio PVM tarifo taikymo būtiniausiems maisto produktams“.

- sušaldytai, giliai sušaldytai naminių gyvūnų mėšai ir jų valgomiesiems subproduktams, taip pat naminių gyvūnų ir paukščių mėsos gaminiams ir pusgaminiams;
- bulvėms, daržovėms, vaisiams ir uogoms;
- pienui ir šviežiems pieno gaminiams.

Prekių ir paslaugų apmokestinimo palyginimas iki ir po lengvatinio PVM tarifo nustatymo pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė

PVM lengvatos ir jų taikymo poveikis

PVM lengvata	PVM tarifas iki lengvatos nustatymo ¹¹ , proc.	Taikomas PVM tarifas, proc.	Negautos valstybės biudžeto pajamos, 2005 m., mln. Lt	Prognozuojamos negautos valstybės biudžeto pajamos, 2006 m., mln. Lt
Keleivių vežimo reguliaraus susisiekimo maršrutais, keleivių vežimo keleiviniais traukiniais paslaugos, keleivių bagažo vežimo paslaugos	5	5	27,3	31,7
Knygos, laikraščiai, žurnalai ir kiti periodiniai leidiniai, išskyrus erotinio ir smurtinio pobūdžio leidinius	Neapmokestinama	5	20,7	24
Vaistai, priemonės, medicininė įranga	Neapmokestinama	5	60	69,7
Ekologiški maisto produktai	18	5	-	0,3
Žemės ūkio subjektų paslaugos žemės ūkiui, teikiamos savo nariams	Neapmokestinama	5	7,1	8,3
Viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugos	18	5	8,6	10
Šviežiai atšaldyta mėsa ir valgomieji subproduktai	18	5	65	75,5
Šviežiai atšaldyta, užšaldyta, giliai užšaldyta naminių paukščių mėsa ir jų valgomieji subproduktai	18	5	22,2	25,8
Gyvos, šviežios ir atšaldytos žuvis	18	5	3,3	3,8
Meno, kultūros ir sporto renginių, taip pat muziejų, pramogų parkų, zoologijos sodų lankymas	18	5	-	1,8
Rašytojo, kompozitoriaus ar atlikėjo teikiamos kūrybos ar atlikimo paslaugos ir paslaugos, už kurias šiems asmenims mokamas honoraras	18	5	-	0,5
Gyvenamųjų namų statybos, renovacijos, apšiltinimo paslaugos	Neapmokestinama	9	0,8	0,9
Iš viso			214,8	252,3

Šaltinis: Finansų ministerijos duomenys.

Teikdama siūlymus nustatyti PVM lengvatinį tarifą, Žemės ūkio ministerija nurodė, kad taip siekiama suvienodinti konkurencines sąlygas prekyaujantiems turgavietėse ir kitose panašiose prekybos vietose (tokie prekyautojai nėra PVM mokėtojai) bei mažmeninės prekybos tinkle ir skatinti kokybiškesnių produktų vartojimą, padidinti gamintojų ir perdirbėjų konkurencingumą, palyginus su kaimyninių šalių gamintojais. Nustačius tokias sąlygas, Žemės ūkio ministerijos apskaičiavimu, valstybės biudžetas negautų 165 mln. Lt PVM pajamų per metus.

Seime yra užregistruoti nauji įstatymo pakeitimo projektai (projektų iniciatoriai – Seimo nariai), kuriais siūloma lengvatinį 5 proc. PVM tarifą nustatyti:

¹¹ Pagal 2002 m. birželio 30 d. galiojusią Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo redakciją.

- gyvuliams, mėsai ir valgomiesiems subproduktams, mėsos gaminiams ir pusgaminiams; paukščiams, naminių paukščių mėšai ir jų valgomiesiems subproduktams, paukštienos gaminiams ir pusgaminiams; žuvims, žuvies gaminiams ir pusgaminiams; duonai ir duonos gaminiams, pienui ir pieno produktams;¹²
- šviežiems produktams (be perdirbtų produktų) – bulvėms ir toms daržovių, vaisių ir uogų rūšims, kurios tradiciškai auginamos Lietuvoje.¹³ Dėl šios PVM lengvatos valstybės biudžetas per metus netektų apie 19,3 mln. Lt pajamų;
- prekiniuose šiltnamiuose išaugintoms daržovėms.¹⁴ Dėl šios PVM lengvatos įplaukos į valstybės biudžetą gali sumažėti apie 5-6 mln. Lt.

Siekama, kad pirmos dvi nuostatos įsigaliotų nuo 2007 m. sausio 1 d., o trečioji – nuo 2007 m. liepos 1 d.

Nuo 2003 metų PVM lengvatiniu tarifu apmokestinamų prekių (paslaugų) grupių skaičius padidėjo daugiau kaip du kartus. 2006 m. rugsėjo – gruodžio mėnesiais Seime užregistruoti 3 nauji siūlymai dėl PVM lengvatinio tarifo nustatymo.

1.2. DĖL LENGVATINIŲ PVM TARIFŲ TAIKYMO NEGAUTOS VALSTYBĖS BIUDŽETO PAJAMOS

Negautos pajamas dėl mokesčių lengvatų taikymo (įskaitant ir lengvatinio PVM tarifo taikymo) prognozuoja Finansų ministerijos Fiskalinės politikos departamento¹⁵ Planavimo ir analizės skyrius¹⁶ (toliau – Skyrius). Pagal Skyriaus pateiktą informaciją ir duomenis, negautos pajamos dėl kiekvienos PVM lengvatos skaičiuojamos atskirai. Skaičiavimo metodai priklauso nuo turimos statistinės informacijos. Atliekant auditą nustatyta, kad dėl taikomo PVM lengvatinio tarifo mėšai, paukštienai, žuviai negautos pajamos apskaičiuojamos remiantis išsamiais namų ūkių išlaidų tyrimais ir vidutiniu gyventojų skaičiumi, dėl taikomo PVM lengvatinio tarifo renginių lankymui negautoms pajamoms apskaičiuoti papildomai įvedamas koeficientas dėl pelno nesiekiančių organizacijų. Dėl PVM lengvatinio tarifo taikymo apgyvendinimo paslaugoms negautos pajamos apskaičiuojamos remiantis Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos (toliau – VMI prie FM) pateiktais PVM deklaracijų duomenimis.

¹² 2006-09-21 Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1679.

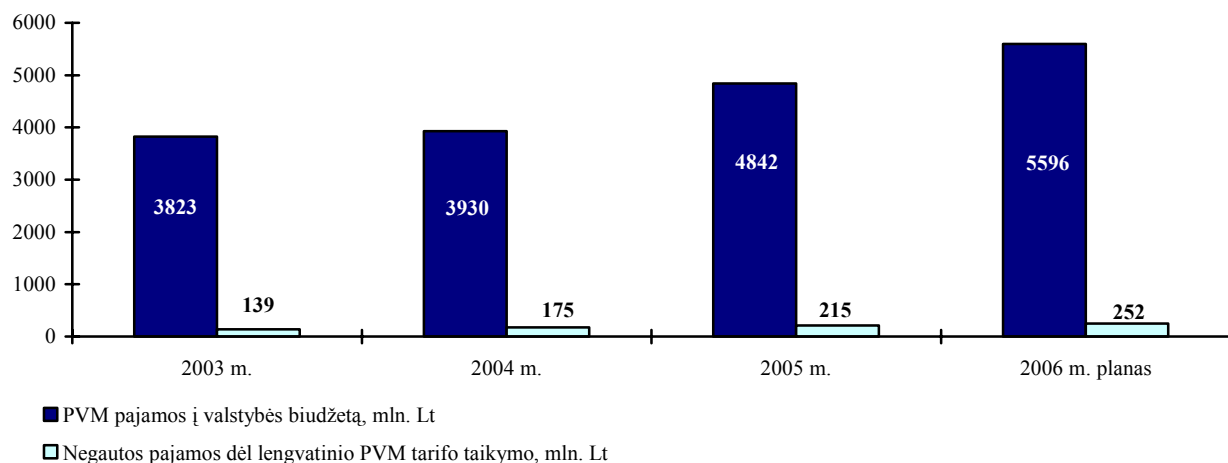
¹³ 2006-10-25 Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1792.

¹⁴ 2006-12-05 Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1893.

¹⁵ Fiskalinės politikos departamento nuostatai patvirtinti finansų ministro 2004-03-31 įsakymu Nr. 1K-106.

¹⁶ Planavimo ir analizės skyriaus nuostatai patvirtinti finansų ministro 2003-02-07 įsakymu Nr. 1K-026.

Finansų ministerijos duomenimis, dėl nustatytų PVM lengvatinių tarifų nuo 2003 m. negautų valstybės biudžeto PVM pajamų suma didėjo nuo 139 mln. Lt iki 215 mln. Lt 2005 m. Į valstybės biudžetą 2006 m. planuojama negauti 252 mln. Lt, t. y. 37 mln. Lt daugiau negu 2005 m. Dėl PVM lengvatinio tarifo taikymo negaunama pajamų dalis sudaro daugiau kaip 4 proc. PVM pajamų. Kaip vieną iš augimo priežasčių galima būtų įvardyti naujų PVM lengvatų nustatymą (PVM lengvatų bazės išplėtimą).

2 pav. PVM pajamos ir negautos PVM pajamos į valstybės biudžetą, mln. Lt.

Šaltinis: Finansų ministerijos duomenys.

Iš analizuojamų penkių grupių, kuriose taikomas lengvatinis PVM tarifas, negautos pajamos sudarė nuo 65 proc. 2003 m. iki 47 proc. 2005 m. visų dėl PVM lengvatinio tarifo taikymo negautų pajamų. Daugiausiai negaunama PVM pajamų dėl PVM lengvatinio tarifo taikymo mėsos produktams (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Negautos PVM pajamos dėl PVM lengvatų taikymo (audito metu nagrinėtose prekių (paslaugų) grupėse), mln. Lt

PVM lengvata	2003 m., mln. Lt	2004 m., mln. Lt	2005 m., mln. Lt	2006 m., mln. Lt
Viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugos	8	8	9	10
Šviežiai atšaldyta mėsa ir valgomieji subproduktai	62	63	65	76
Šviežiai atšaldyta, užšaldyta, giliai užšaldyta naminių paukščių mėsa ir jų valgomieji subproduktai	20	21	22	26
Gyvos, šviežios ir atšaldytos žuvis	-	3	3	4
Meno, kultūros ir sporto renginių, taip pat muziejų, pramogų parkų, zoologijos sodų lankymas	-	-	-	2
Iš viso	90	95	99	118

Šaltinis: Finansų ministerijos duomenys.

Dėl lengvatinio PVM tarifo taikymo valstybė kasmet negauna daugiau kaip 4 proc. PVM pajamų. Nuo 2003 m. dėl lengvatinių PVM tarifų taikymo negaunamos valstybės biudžeto pajamos padidėjo 80 proc.

2. TIKSLAI, KURIŲ SIEKIAMA NUSTATANT PVM LENGVATINĮ TARIFĄ, IR JŲ PASIEKIMO VERTINIMAS

2.1. TIKSLAI, KURIŲ SIEKIAMA NUSTATANT PVM LENGVATINĮ TARIFĄ

Mokesčių lengvatų poveikis yra įvairiapusis. Jos gali sudaryti patrauklią ir išskirtinę apmokestinimo aplinką kuriai nors prekių (paslaugų) grupei, atskiriems ūkio subjektams, kuriam nors ūkio sektoriui. Sudarant kam nors išskirtines apmokestinimo sąlygas, gali būti pažeidžiamas mokesčių mokėtojų lygybės principas. Mokesčių lengvatos gali nukreipti kapitalą viena ar kita linkme, taip sukurdamos vienur kapitalo perteklių, o kitur – trūkumą¹⁷. Todėl tikslinga ir naudinga vertinti, ar mokesčių lengvatos pasiekė joms nustatytus tikslus.

PVM – vartojimo mokestis. Nustatytas PVM lengvatinis tarifas turėtų duoti tiesioginę naudą vartotojui: nustačius mažesnę PVM tarifą tiesiogiai turi sumažėti atitinkamų prekių (paslaugų) kainos, padidėti tokių prekių (paslaugų) pasiūla, paklausa, augti darbuotojų skaičius atitinkamuose sektoriuose. Nustatytas PVM lengvatinis tarifas negali turėti įtakos atitinkamų prekių pardavėjų ar paslaugų teikėjų pelnų didėjimui, nes tokiu atveju nustatytas mažesnis PVM tarifas gali būti prilyginamas subsidijai atitinkamiems sektoriams ar prekių (paslaugų) pardavėjams.

Kad būtų galima įvertinti mokesčių lengvatų taikymo rezultatyvumą, siūlant kiekvieną mokesčio lengvatą, turėtų būti aiškiai nurodyta, kokie yra jos nustatymo tikslai.

Lengvatinis PVM tarifas daugumai audito metu nagrinėtų prekių (paslaugų) grupių buvo nustatytas, siekiant sumažinti atitinkamų prekių (paslaugų) kainas, paskatinti jų vartojimą, padidinti Lietuvos gamintojų ar paslaugų teikėjų konkurencingumą vietinėje rinkoje. Šie PVM lengvatinių tarifų taikymo tikslai įvardyti pasiūlymų dėl įstatymų projektų teikėjų raštuose, atskirais atvejais – įstatymų projektų aiškinamuosiuose raštuose. Tačiau pasiūlymai dėl atskirų PVM lengvatų (mėsos ir paukštienos produktams) buvo pateikti nagrinėjant įstatymų projektus Seime, ir įstatymų projektų aiškinamuosiuose raštuose nebuvo informacijos apie lengvatinių PVM tarifų nustatymo tikslus (4 lentelė).

---

¹⁷ Rūta Vainienė. Mokesčių lengvatos: ištakos, ribos ir pasekmės. – Mokesčių žinios, 2000-04-03.

PVM lengvatinių tarifų nustatymo tikslai

PVM lengvata	PVM lengvatinio tarifo nustatymo tikslai	Tikslai nurodyti:	Finansų ministerijos pozicija
Viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugos	<ul style="list-style-type: none"> • Sumažinti apgyvendinimo paslaugų tarifus. • Padidinti svečių skaičių. • Padidinti kitų, standartiniu PVM tarifu apmokestintų paslaugų teikimą (barai, restoranai ir t. t.). • Kurti naujas darbo vietas. 	Siūlymuose dėl įstatymo projekto (Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos 2001-10-12 rašte Nr. 05-0505 Finansų ministerijai) Įstatymo projekto aiškinamajame rašte PVM lengvatinio tarifo taikymo tikslai nenurodyti.	Nepritarti (pozicija pateikta pasiūlymų derinimo dokumente)
Šviežiai atšaldyta mėsa ir valgomieji subproduktai	Nenurodyti	-	Nepritarti (pozicija pateikta įstatymo projekto aiškinamajame rašte)
Šviežiai atšaldyta, užšaldyta, giliai užšaldyta naminių paukščių mėsa ir jų valgomieji subproduktai	<ul style="list-style-type: none"> • Sumažinti kainas. • Padidinti pirkimus. • Padidinti gamybos apimtis. • Padidinti gyventojų užimtumą šioje srityje. • Pagerinti žmonių sveikatą. • Padidinti maisto produktų suvartojimą ir jų apyvartą vidaus rinkoje, kartu ir biudžeto pajamas. 	Siūlymuose dėl įstatymo projekto (Žemės ūkio ministerijos 2003-10-24 raštas Nr. 2D-(4.17)-3901 Finansų ministerijai) Įstatymo projekto aiškinamajame rašte PVM lengvatinio tarifo taikymo tikslai nenurodyti.	Nepritarti (pozicija pateikta Finansų ministerijos rašte Vyriausybei)
Gyvos, šviežios ir atšaldytos žuvis	<ul style="list-style-type: none"> • Palengvinti gyventojų kultūrinių poreikių tenkinimą. • Pagerinti Lietuvos konkurencines galimybes tarptautinėje arenoje organizuojant pasaulinio masto kultūros ir meno žvaigždžių pasirodymus. 	Įstatymo projekto aiškinamajame rašte.	Nepritarti (pozicija pateikta Finansų ministerijos rašte Kultūros, Teisingumo ministerijoms, Europos teisės departamentui, Vyriausybei)

Šaltinis: Finansų ministerijos duomenys, įstatymų projektų aiškinamieji raštai.

Pagal Lietuvos Respublikos Seimo statutą¹⁸, kartu su įstatymo projektu pateikiamame aiškinamajame rašte turi būti nurodoma, kokios numatomos naujos teisinio reglamentavimo nuostatos, naujai reglamentuotų klausimų teigiamos savybės ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Atkreipiame dėmesį, kad nėra nustatyti reikalavimai teikiamiems pasiūlymams dėl Seime svarstomų įstatymo projektų. Tokiu atveju yra rizika, kad teikiant pasiūlymą Seime svarstomam įstatymo projektui, kuriuo siekiama nustatyti mokesčio lengvatą, nebus atlikti išsamūs tyrimai ir skaičiavimai dėl pasekmių valstybės biudžetui ir laukiamos naudos.

Finansų ministerija nesilūdo nustatyti nė vienos iš audito metu nagrinėtų PVM lengvatų ir nepritarė lengvatinių tarifų nustatymui šioms prekių ir paslaugų grupėms ir tai nurodė pasiūlymų derinimo dokumentuose, įstatymų projektų aiškinamuosiuose raštuose arba raštuose Vyriausybei ir kitoms valstybinėms institucijoms.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Seimo 1994-02-17 Seimo statuto Nr. I-399 135 straipsnio 3 dalies 4 punktą.

Įstatymų projektu, kuriuose buvo siūloma įvesti lengvatinius PVM tarifus, aiškinamuosiuose raštuose ne visais atvejais buvo nurodyti tikslai, kurių buvo siekiama, siūlant nustatyti PVM lengvatas. Tai turi neigiamos įtakos vertinant PVM lengvatinių tarifų taikymo rezultatyvumą: jei tikslai yra neaiškūs, negalima įvertinti ar jie pasiekti ir ar pateisinami valstybės biudžeto pajamų netekimai.

2.2. TIKSLŲ PASIEKIMO VERTINIMAS: PVM LENGVATŲ ĮTAKA RINKAI, PREKIŲ IR PASLAUGŲ VARTOTOJAMS

2.2.1. Ekonominio tyrimo rezultatai

Valstybės kontrolės užsakymu atliktas ekonominis tyrimas, kurio tikslas – taikant ekonometrinius, statistinius metodus iširti lengvatinio PVM tarifo įtaką kainoms, pasiūlai, paklausai ir kitiems atitinkamų sektorių rodikliams. Agreguotų statistinių duomenų analizė atlikta naudojant statistinius aprašomuosius metodus, ekonometrinius metodus ir modelius. Ekonometriniai skaičiavimai atlikti, siekiant nustatyti rodiklius, kuriems lengvatinis PVM tarifas padarė reikšmingą poveikį; modeliuotos situacijos, parodžiusios, kas būtų, jei PVM tarifas nebūtų sumažintas.

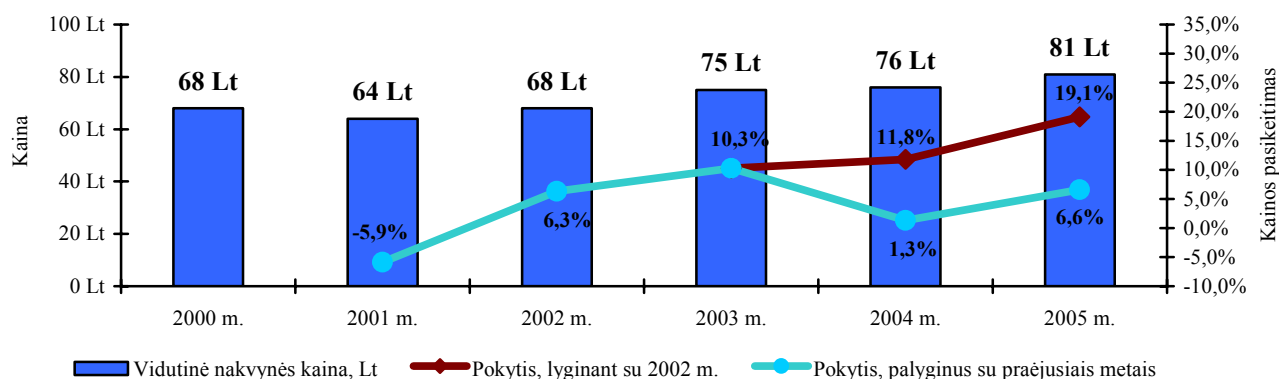
Dėl per trumpo praėjusio laikotarpio nuo PVM lengvatinio tarifo įvedimo meno, kultūros ir sporto renginių lankymui nebuvo galima gauti statistinės informacijos apie PVM lengvatinio tarifo taikymo įtaką įvairiems rodikliams, todėl buvo atliekama gyventojų apklausa.

Poveikis atskirų prekių ir paslaugų grupių kainoms

Ekonometriniais skaičiavimais įvertinus *viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugoms* nustatyto lengvatinio PVM tarifo poveikį kainoms, nustatyta, kad ši PVM lengvata neturėjo reikšmingos įtakos šių paslaugų kainoms, tačiau leido sulėtinti kainų augimą.

Nuo 2001 m. apgyvendinimo paslaugų kainos didėjo, o 2003 metais, pradėjus taikyti lengvatinį PVM tarifą, kainų padidėjimas, palyginti su 2002 metais, buvo 10,3 proc. (didžiausias per visą nagrinėjamą laikotarpį). Nustačius PVM lengvatinį tarifą apgyvendinimo paslaugoms, vidutinė nakvynės kaina, palyginti su 2001 m., išaugo beveik 20 proc. (žr. 3 pav.).

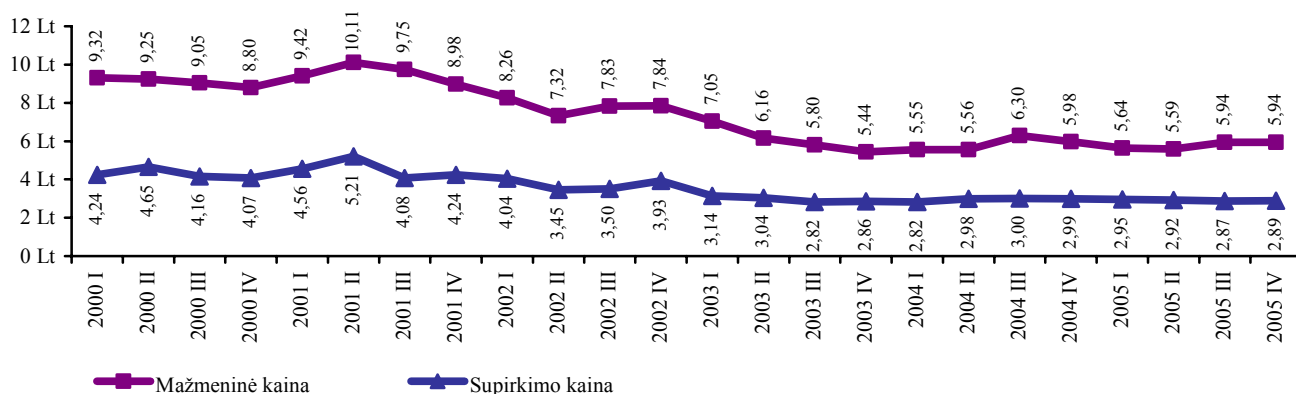
Nenustačius PVM lengvatinio tarifo, kainos būtų tik nedaug (6–7 proc.) aukštesnės. Ekonometrinių skaičiavimų būdu nustatyta, kad ši PVM lengvata padarė įtakos apgyvendinimo įstaigų pelno augimui.

3 pav. Vidutinė vienos nakvynės kaina apgyvendinimo įstaigose ir vidutinių kainų pokyčiai.

Šaltinis: Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, UAB „Spinter tyrimai“ analizė.

Nuo 2003 m. sausio 1 d., kai buvo nustatytas PVM lengvatinis tarifas *šviežiai atšaldytai, užšaldytai, giliai užšaldytai naminių paukščių mėšai ir jų valgomiesiems subproduktams*, paukštienos mažmeninės kainos¹⁹ pastebimai sumažėjo. Mažmeninių paukštienos kainų mažėjimo tendencijos stebimos nuo 2001 metų. 2004 m. II pusmetį paukštienos mažmeninės kainos kiek išaugo, o 2005 metais jos išliko santykinai panašaus lygio kaip ir 2004–aisiais (4 pav.).

4 pav. Paukštienos (viščių broilerių) mažmeninės kainos prekybos centruose, Lt/kg.

Šaltinis: Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, UAB „Spinter tyrimai“ analizė.

Priežastys, turėjusios įtakos mažmeninėms paukštienos kainoms:

- pigesnės paukštienos produkcijos importas;
- paukštienos supirkimo kainų sumažėjimas (paukštienos supirkimo kainos sudaro beveik pusę mažmeninės prekybos kainos);
- didmeninės kainos, kurias leido sumažinti nustatytas PVM lengvatinis tarifas. PVM lengvatinio tarifo taikymo poveikis kainoms pasireiškė per materialinių investicijų ir

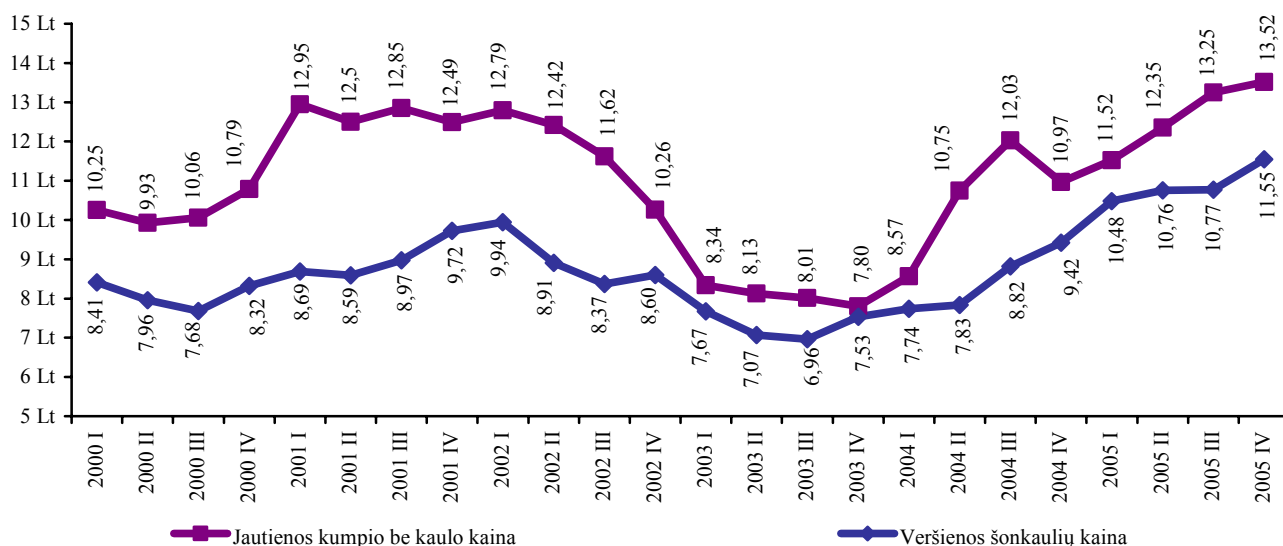
¹⁹ Pateikiama viščių broilerių vidutinė kaina prekybos centruose. Šios kainos yra fiksuojamos stebėjimo būdu. Ši paukštienos produkcija parinkta todėl, kad daugiau jokios kitos paukštienos produkcijos kainos nėra stebimos.

gamybos apimčių augimą. Jeigu PVM lengvatinis tarifas nebūtų buvęs nustatytas, didmeninės kainos nebūtų sumažėjusios, nes įmonės tokiu būdu siektų išlaikyti pakankamą veiklos pelningumą.

Taigi, nustatytas PVM lengvatinis tarifas turėjo netiesioginį poveikį paukštienos mažmeninėms kainoms.

Nuo PVM lengvatinio tarifo taikymo pradžios (2003 m. sausio 1 d.) *šviežiai atšaldytai mėsai ir valgomiesiems subproduktams*, daugumos mėsos rūšių mažmeninės kainos laikinai sumažėjo. Statistinių duomenų analizė rodo, kad šios kainos pradėjo mažėti 2002 metais ir tais metais jo sumažėjo daugiausiai. 2003 m. antrojoje pusėje mažmeninės mėsos kainos pradėjo kilti. Jautienos kumpio be kaulo ir veršienos šonkaulių mažmeninės kainos 2005 m. pabaigoje padidėjo maksimaliai.

5 pav. Mėsos mažmeninės kainos, Lt/kg, 2000-2005 m.

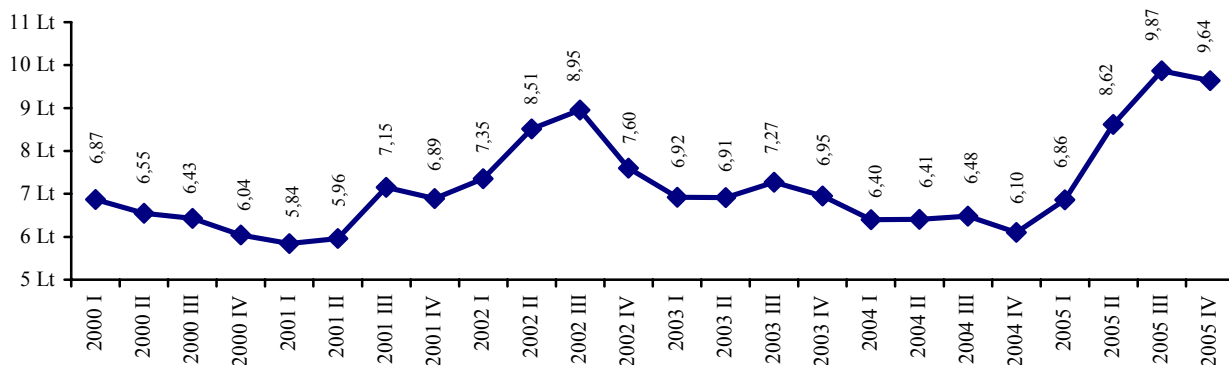
Šaltinis: Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, UAB „Spinter tyrimai“ analizė.

Priežastys, turėjusios įtakos mažmeninėms mėsos kainoms:

- gyvulių supirkimo kainos. Pastebima, kad gyvulių supirkimo kainų pokyčiai yra tokie pat kaip ir mažmeninių mėsos kainų – 2003 m. supirkimo kainos buvo mažiausios per visą nagrinėtą laikotarpį, o vėliau gyvulių supirkimo kainos didėjo;
- didmeninės kainos, PVM lengvatinio tarifo taikymas ir šalies įstojimas į Europos Sąjungą. Nustatytas PVM lengvatinis tarifas lėmė didmeninių kainų sumažėjimą, tačiau šis poveikis buvo trumpalaikis.

Nustatytas PVM lengvatinis tarifas turėjo netiesioginės įtakos mėsos kainoms, tačiau šis poveikis buvo trumpalaikis.

Analizuojant nustatytos PVM lengvatos (nuo 2004-02-01) poveikį gyvų, šviežių ir atšaldytų žuvų kainai, pasirinkta gyvų karpių vidutinė kaina prekybos centruose.²⁰ Šios kainos fiksuojamos stebėjimo būdu.

6 pav. Žuvies mažmeninė kaina, Lt/kg (su PVM).

Šaltinis: Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, UAB „Spinter tyrimai“ analizė.

Analizuojant statistinius duomenis nustatyta, kad, nustačius lengvatinį PVM tarifą žuvies produkcijai, kainos per 2004 m., palyginti su 2003 m., sumažėjo iki 12 proc., tačiau nuo 2005 m. pradžios vėl ėmė sparčiai kilti. Nustatyta, kad lengvatinis PVM tarifas turėjo tik laikiną įtaką produkcijos kainoms. Dėl nustatyto lengvatinio PVM tarifo žuvies produktams gamintojai laikinai padidino savo konkurencingumą – jie įgijo geresnę galimybę konkuruoti kainomis nemažindami uždirbamo pelno.

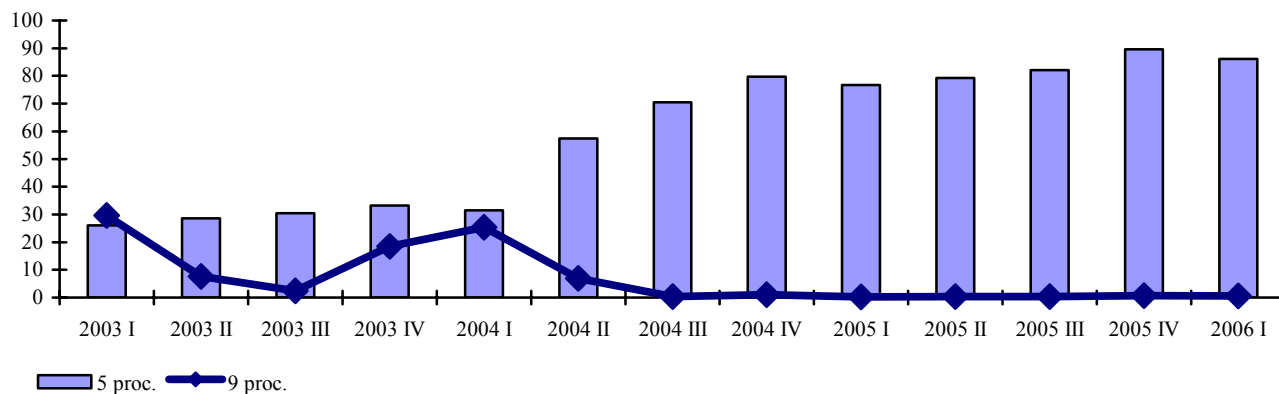
Nustatytas PVM lengvatinis tarifas neturėjo didelės įtakos žuvies mažmeninėms kainoms.

Nustatytas PVM lengvatinis tarifas neturėjo didelės įtakos *meno, kultūros ir sporto renginių* kainoms. Atlikus gyventojų apklausą, nustatyta, kad 33 proc. jų mano, jog, palyginti su 2005 metais, bilietų kainos į meno, kultūros ir sporto renginius nepakito, 49 proc. – šiek tiek pakilo, 7 proc. – šiek tiek sumažėjo. 7 proc. respondentų atsakė, kad kainų pokyčius lėmė PVM tarifo bilietams pasikeitimas. Kur kas daugiau respondentų teigė, kad renginių bilietų kainas galėjo paveikti renginių lankomumo, infliacijos ar pačių renginių meninio, kultūrinio ir sportinio lygio pokyčiai. Gyventojų apklausa rodo, kad reikšmingų pokyčių, nustačius PVM lengvatinį tarifą, jie nepajautė. Vadinasi, tiesioginę naudą dėl nustatyto PVM lengvatinio tarifo gauna ne paslaugų vartotojai, o paslaugų teikėjai.

²⁰ Jokios kitos žuvies produkcijos kainos nėra stebimos.

Valstybės kontrolės analizė

PVM mokėtojų Valstybinei mokesčių inspekcijai pateikiamose PVM deklaracijose mokėtojai turi nurodyti, kiek apskaičiuota pardavimo PVM, taikant atskirai 18 proc., 9 proc. ir 5 proc. PVM tarifus²¹.

7 pav. Deklaruotas pardavimo PVM, taikant lengvatinius 5 ir 9 proc. PVM tarifus, mln. Lt.

Šaltinis: Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos duomenys.

Šių duomenų analizė rodo, kad įmonių deklaruojama pardavimo PVM suma, taikant lengvatinį 5 proc. PVM tarifą, didėja (7 pav.). Net 45 proc. padidėjimas (palyginti su prieš tai buvusiu ketvirčiu) matomas 2004 m. II ketvirtį, kai įsigaliojo lengvatinis PVM tarifas vaistams, medicinos priemonėms (iki tol neapmokestinta). Deklaruotas pardavimo PVM, taikant lengvatinį 5 proc. PVM tarifą, padidėjo nuo 26,1 mln. Lt (2003 m. I ketvirtį) iki 86,2 mln. Lt (2006 m. I ketvirtį). Tokios tendencijos rodo, kad didėja lengvatiniu PVM tarifu apmokestinamų prekių (paslaugų) pardavimai, o dėl to – ir įmonių, taikančių lengvatinį PVM tarifą, pelnas.

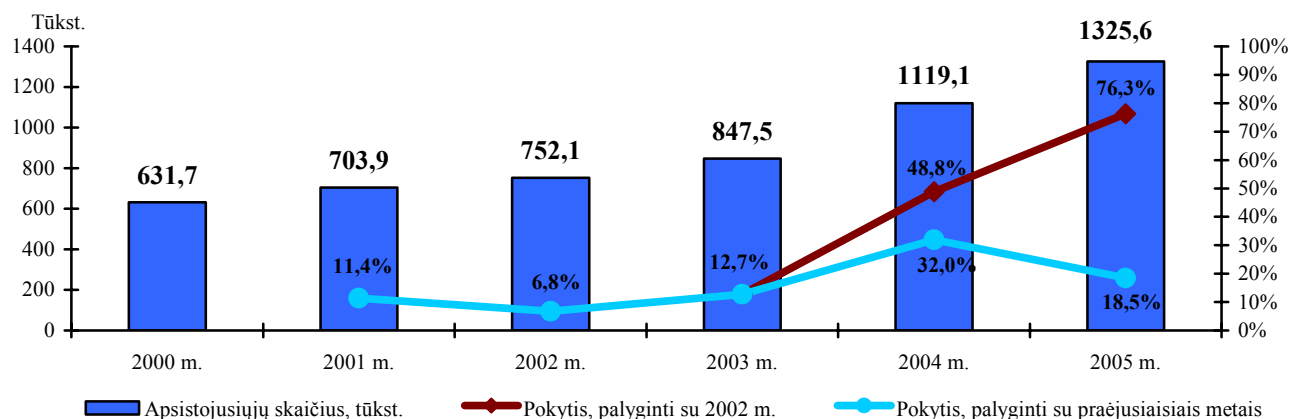
Bendros tendencijos. Sumažintas PVM tarifas neturėjo tiesioginės didelės įtakos audito metu vertintų prekių ir paslaugų mažmeninėms kainoms: kainos nebūtų labai pasikeitusios, jei lengvatinis PVM tarifas nebūtų nustatytas. Šios PVM lengvatos turėjo tik netiesioginės įtakos prekių (paslaugų) kainoms.

Mažesnio PVM tarifo poveikis gamybos apimtims, pasiūlai ir paklausai

Vienas iš tikslų, numatytas nustatant PVM lengvatą viešbučio tipo ir specialaus apgyvendinimo paslaugoms, – padidinti viešbučiuose ir kitose apgyvendinimo paslaugas teikiančiose įstaigose apsistojusią svečių skaičių. Svečių skaičius apgyvendinimo paslaugas teikiančiose įmonėse didėjo: 2003 metais, kai buvo pradėtas taikyti PVM lengvatinis tarifas

²¹ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 2004-03-01 įsakymu Nr. VA-29 patvirtintos PVM deklaracijos formos FR0600 26, 27 ir 28 laukeliai.

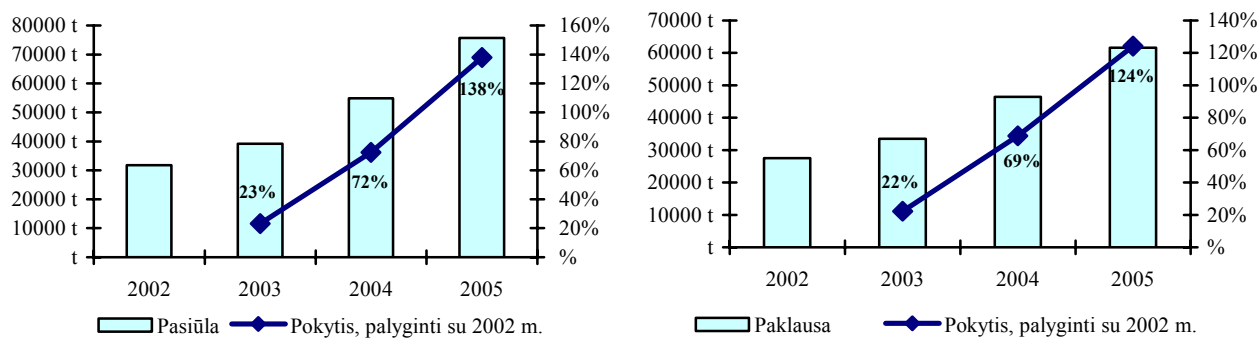
apgyvendinimo paslaugas teikiančioms įmonėms, svečių, palyginti su 2002 m., padaugėjo 12,7 proc., 2004 m. – net 48,8 proc. (žr. 8 pav.). Tačiau ekonometriniai skaičiavimai parodė, kad apgyvendinimo paslaugomis besinaudojančių asmenų skaičius būtų augęs ir nesumažinus PVM tarifo, tačiau ne tokiais dideliais tempais.

8 pav. Apsistojusių apgyvendinimo įstaigose svečių skaičius ir jų pokytis.

Šaltinis - Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, UAB „Spinter tyrimai“ analizė.

Paukštiesos produkcijos gamyba Lietuvoje pastaraisiais metais vystėsi labai sparčiai – nuo 2002 m. per trejus metus paukštiesos produkcijos gamyba išaugo daugiau negu dvigubai. Lietuvos gamintojai paukštiesos produkcijos gamybos apimtį sparčiai didino, tenkindami augančią šios produkcijos paklausą tiek vidaus, tiek užsienio rinkoje. Palyginti su 2002 m., paukštiesos pasiūla 2005 m. išaugo 138 proc., paklausa – 124 proc. (žr. 9 pav.)

9 pav. Paukštiesos pasiūla, paklausa ir jų pokyčiai 2002–2005 m.

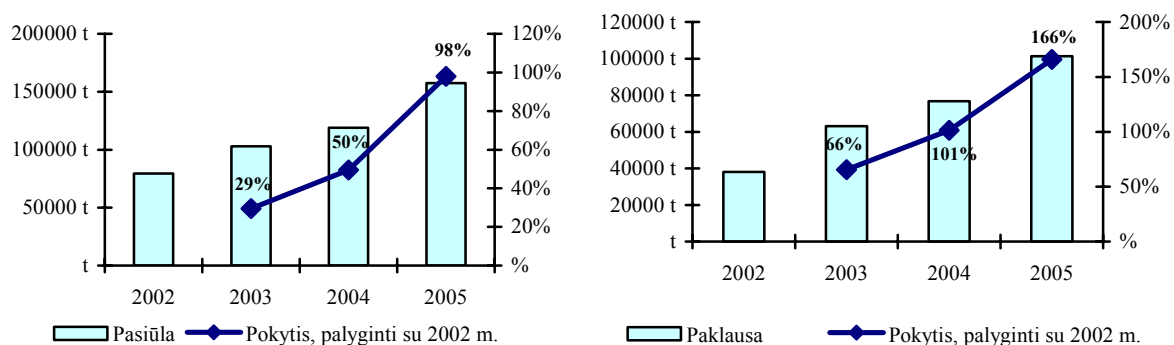
Šaltinis: Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, UAB „Spinter tyrimai“ analizė.

Paukštiesos pasiūla labiausiai priklauso nuo materialinių investicijų į šį sektorių, nustatytas PVM lengvatinis tarifas jas paskatino. Be to, stojimas į ES turėjo teigiamos ir didelės įtakos gamybos apimtims.

Ekonometrinių skaičiavimų rezultatai parodė, kad paukštienos paklausą tiesiogiai veikė gamybos apimtys, kurioms padarė įtaką papildomos materialinės investicijos, o netiesiogiai – mažmeninės kainos.

2003 m. mėsos gamyba išaugo, tačiau gamybos augimas buvo lėtesnis negu praėjusiais laikotarpiais. 2002 m. metinė mėsos gamyba, palyginti su 2001 metais, išaugo net 45,3 proc., o 2003 m., palyginti su 2002 m., – 24,5 proc. Todėl, nagrinėjant tik gamybos apimčių pokyčius, negalima teigti, kad PVM lengvatinis tarifas 2003 m. pradžioje padarė didelį poveikį mėsos gamybos apimtims.

Didžiausią įtaką mėsos pasiūlos didėjimui padarė materialinės investicijos į sektoriaus įmones, kurių augimą paskatino mažesnis PVM tarifas. Atsižvelgiant į tai, nustatytas PVM lengvatinis tarifas turėjo netiesioginį ilgalaikį poveikį (per materialines investicijas) mėsos pasiūlai.

10 pav. Mėsos pasiūla, paklausa ir jų pokyčiai.

Šaltinis: Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, UAB „Spinter tyrimai“ analizė.

Jeigu PVM lengvatinis tarifas nebūtų nustatytas, mėsos perdirbėjų pardavimai stipriai neišaugtų, todėl galima teigti, kad PVM lengvatinio tarifo įtaka paklausai nebuvo reikšminga.

Statistikos departamentas duomenų apie Lietuvos gamintojų žuvies produkcijos gamybos apimtis ketvirčiais iki 2004 m. neturi sukaupęs, todėl nebuvo galimybės palyginti žuvies produkcijos gamybos apimčių. Lyginant 2004 m. ir 2005 m., vidaus paklausa žuvies produktams sumažėjo beveik 75 proc.

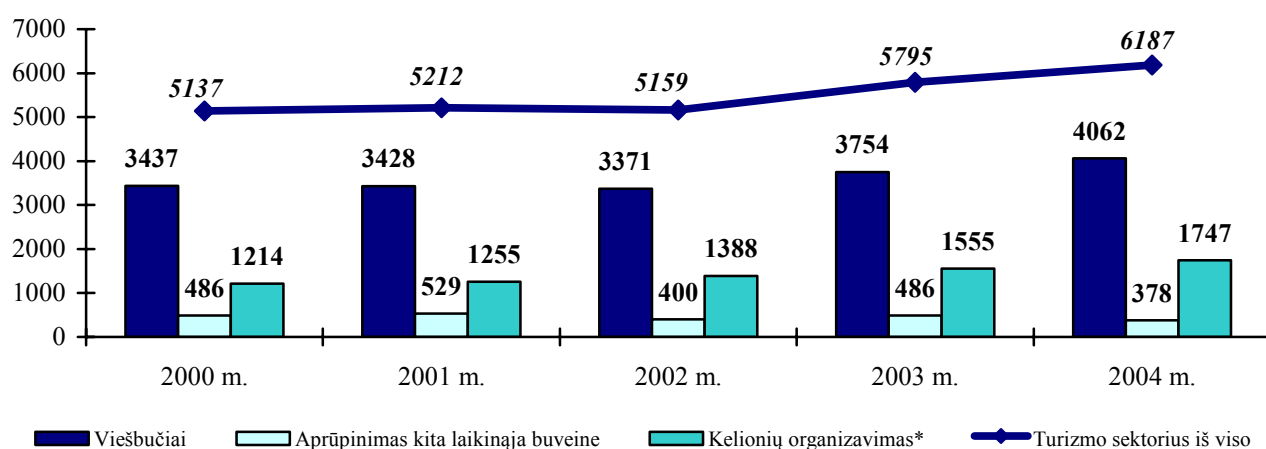
Ekonometriniai skaičiavimai parodė:

- PVM lengvatinis tarifas netiesiogiai paveikė žuvies sektoriaus gamybos apimtis ir pasiūlą: nustatytas PVM lengvatinis tarifas sudarė sąlygas įmonėms kaupti papildomas lėšas, kurias jos panaudojo materialinėms investicijoms į sektorių, o tai sudarė sąlygas didinti gamybos apimtis.
- nenustačius PVM lengvatinio tarifo, žuvies paklausa būtų beveik nepadidėjusi.

Bendros tendencijos. Nustatytas PVM lengvatinis tarifas tiesioginio poveikio produkcijos paklausai ir pasiūlai, ko buvo siekta nustatant PVM lengvatinį tarifą, neturėjo. Tiesioginę naudą dėl nustatyto PVM lengvatinio tarifo gavo ne vartotojai, o įmonės, parduodančios lengvatiniu PVM tarifu apmokestinamas prekes ar paslaugas.

PVM lengvatinio tarifo poveikis darbuotojų skaičiui ir užimtumui

Turizmo sektoriuje darbuotojų skaičius pradėjo didėti nuo 2003 m. Tai galima būtų aiškinti ne vien nustatytu lengvatiniu PVM tarifu, bet ir padidėjusia apgyvendinimo paslaugų pakausa. Ekonometriniai skaičiavimai parodė, kad užimtųjų turizmo sektoriuje skaičius būtų didėjęs ir nenustačius PVM lengvatinio tarifo, tačiau ne tokiais dideliais tempais.

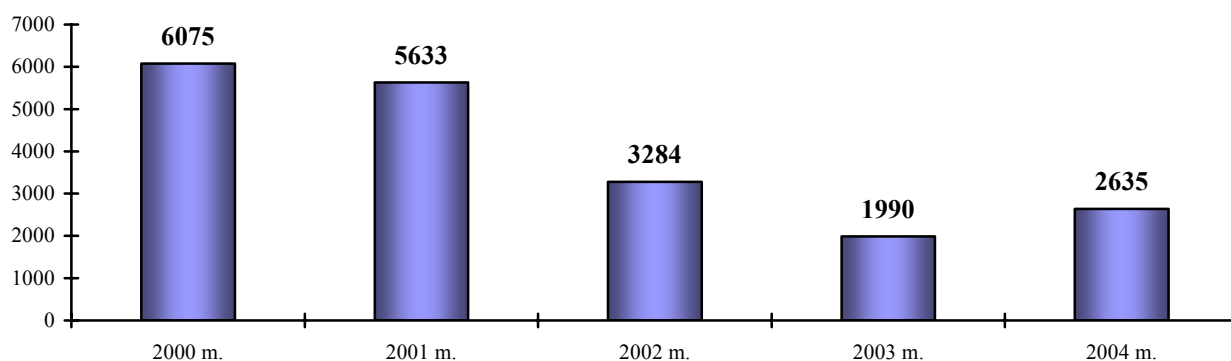

* Kelionių agentūrų ir ekskursijų organizatorių veikla.

11 pav. Turizmo sektoriaus darbuotojų skaičius Lietuvoje.

Šaltinis - Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, UAB „Spinter tyrimai“ analizė.

2001–2003 m. laikotarpiu mėsos gamybos (perdirbimo) įmonių darbuotojų skaičius mažėjo. Nustatytas PVM lengvatinis tarifas 2003 m. pradžioje nesustabdė šiose įmonėse dirbančių darbuotojų skaičiaus mažėjimo. Taikomas PVM lengvatinis tarifas neturėjo tiesioginės įtakos įmonėse dirbančių darbuotojų skaičiui, darbuotojų mažėjimo tempai liko tokie patys kaip ir 2002 m. Tik 2004 m. šis skaičius šiek tiek padidėjo, tačiau liko gana mažas, palyginti su 2000 ar 2001 m. 2004 m. darbuotojų skaičius augo dėl Lietuvos įstojimo į ES (naujos eksporto galimybės, galimybės pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama). Ekonometriniai skaičiavimai parodė, kad užimtųjų skaičiui mėsos gamybos (perdirbimo) įmonėse stiprų atvirkštinį poveikį daro materialinės investicijos: dėl pastarųjų didėja darbo našumas ir intensyvėja gamyba, tai mažina priklausomybę nuo darbo jėgos stygiaus. Pažymėtina, kad materialinių investicijų į mėsos sektorių padidėjimą paskatino nustatytas PVM lengvatinis tarifas. Taigi nustatytas PVM lengvatinis tarifas turėjo neigiamą įtaką mėsos sektoriaus darbuotojų skaičiui.

12 pav. Mėsos gamybos, paruošimo ir konservavimo įmonių darbuotojų skaičius Lietuvoje.

Šaltinis: Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, UAB „Spinter tyrimai“ analizė.

Statistikos departamento prie Vyriausybės duomenimis, naminių paukščių mėsos gamybos, paruošimo ir konservavimo įmonėse dirba nedaug darbuotojų. Statistikos departamentas prie Vyriausybės priskiria šiai veiklai įmones, kurių didesnę dalį apyvartos sudaro pajamos iš šios veiklos. Paukštienos produkcijos gamyba užsiima ir mėsos perdirbimo įmonės, todėl išvados dėl PVM lengvatinio tarifo taikymo poveikio darbuotojų skaičiui mėsos sektoriuje taikytinos ir paukštienos sektoriuje dirbančiųjų skaičiui.

Analizuojant gyventojų užimtumą žuvies pramonės sektoriuje, nustatyta, kad darbuotojų skaičius 2003 m. padidėjo 9 proc., 2004 m. – 7 proc. 2005 m. duomenų apie žuvies pramonės sektoriaus darbuotojų skaičių Statistikos departamentas prie Vyriausybės nepateikė.

Bendros tendencijos. Nustatytas PVM lengvatinis tarifas tiesioginio poveikio darbuotojų skaičiaus augimui nepadarė. Pastebima, kad apgyvendinimo paslaugų sektoriuje darbuotojų skaičius būtų augęs ir nenustačius PVM lengvatos, o mėsos ir paukštienos sektorių darbuotojų skaičiui PVM lengvatinis tarifas turėjo netgi neigiamą įtaką dėl padidėjusių šių sektorių materialinių investicijų.

2.2.2. Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos institucijų nuomonės

Šeštoji Direktyva reikalauja²², kad Europos Komisija pateiktų Europos Tarybai ataskaitą, iš kurios pastaroji galėtų spręsti apie sumažintų PVM tarifų mastą ir nuspręsti dėl pakeitimų. Remdamasi šiomis nuostatomis Komisija periodiškai vertina situaciją ES valstybėse ir pateikia ataskaitą Tarybai. Pastaruoju metu ypač daug dėmesio buvo skiriama darbui imlioms šakoms, kuriose taikomas sumažintas PVM tarifas²³.

²² Šeštosios Direktyvos 12 straipsnio 4 dalis.

²³ 1999-10-22 Tarybos Direktyva 1999/85/EB, iš dalies pakeičianti direktyvą 77/388/EEB dėl galimybės eksperimento būdu taikyti sumažintą PVM tarifą darbui imlioms paslaugoms; 2006-02-14 Tarybos Direktyva 2006/18/EB iš dalies pakeičianti direktyvą 77/388/EEB dėl sumažintų PVM tarifų.

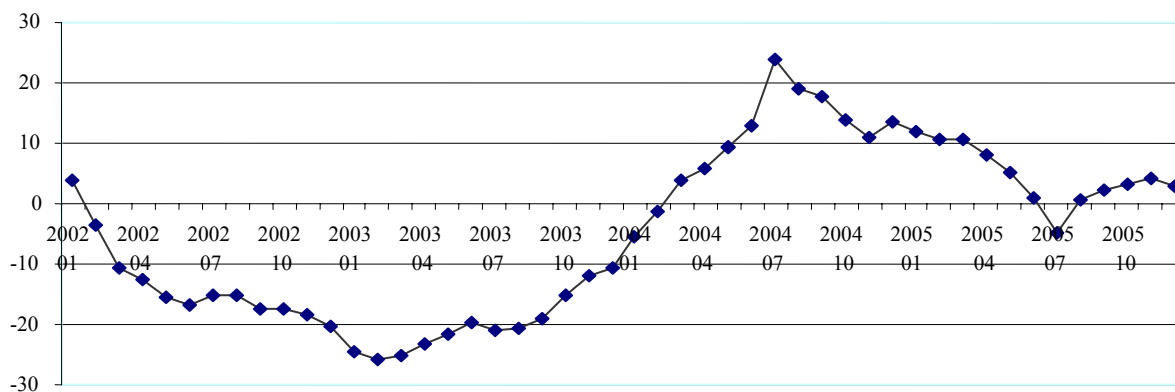
Europos Komisija 2002 m. tyrė PVM lengvatų poveikį devyniose ES valstybėse narėse.²⁴ Šio tyrimo rezultatai pateikti 2003 m. Europos Komisijos ataskaitoje Europos Tarybai ir Parlamentui.²⁵ Pagrindinės ataskaitos išvados:

1. Kainos vartotojams nevysiškai atspindi sumažintą PVM tarifą. Dalis lėšų, papildomai gautų dėl sumažinto PVM tarifo, yra naudojama padidinti paslaugos tiekėjų maržas.
2. Negauta įrodymų, kad mažesnis PVM tarifas turėjo esminį poveikį užimtumui.
3. Mažesnis PVM tarifas nėra efektyviausia priemonė norimam tikslui pasiekti. Be to, negautos pajamos į biudžetą yra didelės, palyginti su tokių priemonių poveikiu ekonomikai.

Ataskaitos santrauka pateikiama 3 priede.

Finansų ministerija, išanalizavusi statistinius duomenis apie produkcijos, kuriai taikomas sumažintas PVM tarifas, kainų pokyčius, nustatė, kad kainų galutiniams vartotojams pokyčių tendencijos Lietuvoje panašios į Europos Komisijos 2003 metų ataskaitoje pateikiamas tendencijas²⁶:

1. Analizuojant mėsos kainų pokyčius nuo 2003 m. sausio 1 d., nustatius lengvatinį 5 proc. PVM tarifą šviežiai ir atšaldyti mėšai, matyti, kad kainos mažėjo tik apie pusę metų, vėliau jos vėl išaugo.

13 pav. Šviežios ir atšaldytos mėsos kainų pokyčiai, palyginti su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu (%).

Šaltinis: Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, Finansų ministerijos analizė.

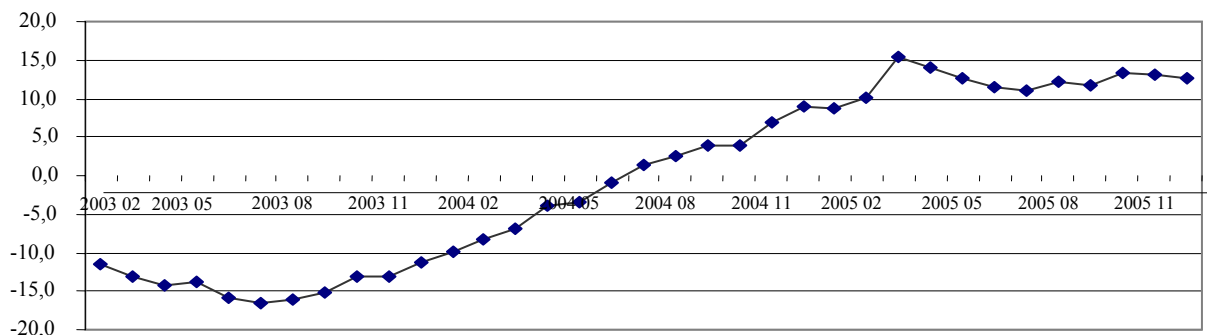
²⁴ Vertintos šalys: Belgija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Graikija, Prancūzija, Italija, Portugalija, Didžioji Britanija, Ispanija.

²⁵ 2003-06-02 Report from the Commission to the Council and the European Parliament „Experimental Application of a Reduced Rate of VAT to Certain Labour – Intensive services“.

²⁶ Finansų ministerijos pažyma „Dėl sumažintų PVM tarifų taikymo maisto produktams“, parengta vadovaujantis Statistikos departamento prie Vyriausybės duomenimis.

2. Panašias kainų pokyčių tendencijas galima stebėti ir analizuojant žuvies kainų pokyčius, nuo 2004 m. vasario 1 d. nustatčius lengvatini 5 proc. PVM tarifą gyvoms, šviežioms ir atšaldytoms žuvisms. Matyti, kad kainų mažėjimo netgi nebuvo – jos nuolat didėjo.

14 pav. Žuvies kainų pokyčiai, palyginti su praėjusiųjų metų atitinkamu laikotarpiu (%).

Šaltinis: Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, Finansų ministerijos analizė.

Finansų ministerijos nuomone, PVM tarifo mažinimas yra netinkama priemonė, siekiant sumažinti atskirų maisto prekių kainą ir taip didinti paklausą. Siekiant padidinti maisto produktų vartojimą, tinkamesnis sprendimas yra didinti realias gyventojų pajamas. Pažymėtina, kad nuo šių metų liepos 1 d. pradėta gyventojų pajamų mokesčio reforma leis jas padidinti.

Žemės ūkio ministerijos užsakymu Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas²⁷ 2005 m. atliko tyrimą ir parengė ataskaitą „PVM tarifo įtaka žemės ūkio ir maisto produktų konkurencingumui“. Atlikto tyrimo objektas buvo PVM tarifo dydis žemės ūkio ir maisto produktams Lietuvoje, kaimyninėse ir kitose ES šalyse. Darbo tikslas – išnagrinėjus PVM tarifo dydžio įtaką žemės ūkio ir maisto produktų konkurencingumui, pateikti pasiūlymus dėl PVM tarifo dydžio taikymo Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktams. Pagrindinės ataskaitoje pateikiamos išvados:

- Žemės ūkio ir maisto produktų konkurencingumui ES šalyse turi įtakos ne PVM, o kiti veiksniai. PVM tarifas turi įtakos konkurencingumui tik tuo atveju, jei kita šalis prekiauja neapmokestinamoje rinkoje – turguje.
- PVM tarifo dydis turi įtakos produktų vartojimui, dėl to, atsižvelgiant į dabartinį suvartojimo lygį, lyginant su kitomis ES šalimis, nėra prasmės sumažinti PVM tarifą.
- PVM turi įtaką prekybai turguje. Stambių augintojų konkurencines savybes turėtų lemti ne PVM tarifo dydis. Jų produktyvumas turėtų būti didesnis negu smulkiųjų augintojų. Dėl to mažinti PVM tarifą netikslinga.

²⁷ Šio instituto steigėja yra Žemės ūkio ministerija.

- Mėsos skerdienu PVM lengvata turi būti nustatyta iki tam tikro laiko, nes mėsos suvartojimas jau artimas ES lygiui.

Ir Europos Komisijos, ir Lietuvos atskirų institucijų tyrimai rodo, kad PVM lengvatiniis tarifas nėra tinkama priemonė kainoms mažinti, pasiūlai ir paklausai didinti:

- *Europos Komisija, atlikusi tyrimą devyniose ES valstybėse narėse, nustatė, kad kainos vartotojams nevisiškai atspindi sumažintą PVM tarifą: dalis lėšų, papildomai gautų dėl sumažinto PVM tarifo, naudojama padidinti paslaugos tiekėjų maržas. Be to, abejojama, ar sumažintas PVM tarifas turi esminį poveikį užimtumui.*
- *Finansų ministerijos nuomone, PVM tarifo mažinimas yra netinkama priemonė, siekiant sumažinti atskirų maisto prekių kainą ir taip didinti paklausą. Siekiant padidinti maisto produktų vartojimą, tinkamesnis sprendimas yra didinti realias gyventojų pajamas.*
- *Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas teigia, kad nėra prasmės mažinti PVM tarifą žemės ūkio ir maisto produktams, nes tokių produktų suvartojimo lygis artimas ES šalių lygiui.*

3. PRIEMONĖS, SUSIJUSIOS SU LENGVATINIO PVM TARIFO TAIKYMU

3.1. ALTERNATYVIOIS PRIEMONĖS LENGVATINIAM PVM TARIFUI

Nustatant mokesčių lengvatas turi būti įvertinama, ar lengvata yra tinkamiausia, efektyviausia priemonė keliamiems tikslams pasiekti. Įvertinus įgyvendintų priemonių rezultatyvumą ir nustačius, kad jos laukiamo rezultato ir naudos nedavė, vertėtų svarstyti klausimą dėl įgyvendintos priemonės atsisakymo arba jos pakeitimo kita alternatyvia rezultatyvesne priemone.

Sprendimų projektų poveikio vertinimo metodikoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 276, nustatyta, kad Sprendimo projekto rengėjai, siekdami pasiūlyti tinkamiausią problemos sprendimo būdą, išnagrinėja situaciją *status quo* (kas atsitiktų, jeigu nebūtų sprendžiama iškilusi problema) ir galimas problemos sprendimo alternatyvas. Projekto rengėjai privalo atlikti visų pateiktų alternatyvų bazinį vertinimą.

Kaip minėta, ekonominis tyrimas parodė, kad nustatytas lengvatiniis PVM tarifas tiesioginio poveikio kainoms, vartojimui, gamybai nepadarė. Panašūs rezultatai galėjo būti pasiekti taikant ir kitas priemones, pavyzdžiui:

- bendro mažesnio standartinio PVM tarifo taikymo galimybę. Tokiu atveju PVM apmokestinimas nebūtų iškraipomas, konkurencinės sąlygos visiems mokėtojams ir

vartotojams būtų vienodos, visi būtų traktuojami lygiai, neišskiriant atskirų sektorių ar įmonių. Be to, palengvėtų PVM administravimas;

- gyventojų pajamų mokesčio tarifo mažinimą, siekiant, kad gyventojai disponuotų didesnėmis pajamomis;
- pelno mokesčio tarifo mažinimą, siekiant skatinti gamybos augimą, investicijų pritraukimą.

Atsižvelgiant į tai, kad lengvatinis PVM tarifas sudaro išskirtines, patrauklesnes apmokestinimo sąlygas atitinkamoms prekių (paslaugų) grupėms, atskiriems ūkio subjektams ar kuriam nors ūkio sektoriui, nepasiekė audituotoms PVM lengvatoms keltų tikslų, todėl vertėtų svarstyti alternatyvių lengviau administruojamų ir kontroliuojamų priemonių taikymą, atsisakant sumažinto PVM tarifo.

Mokesčių lengvatos gali sudaryti nevienodas konkurencines sąlygas (įmonės, kurios teikia paslaugas ar tiekia prekes, apmokestintas lengvatiniu PVM tarifu, veikia palankesnėmis rinkos sąlygomis), todėl jas tikslinga nustatyti tik tokiu atveju, kai nėra kitų geresnių priemonių keliamiems tikslams pasiekti. Panašių rezultatų, kurie gauti nustatčius PVM lengvatas, buvo galima pasiekti ir kitomis, lengviau administruojamomis ir kontroliuojamomis priemonėmis.

3.2. PAPILDOMOS PRIEMONĖS, SUSIJUSIOS SU LENGVATINIŲ PVM TARIFŲ TAIKYMU

PVM lengvatos daro mokesčio administravimą sudėtingesnę. Nustačius PVM lengvatinius tarifus, jų taikymą administruojančioms ar kontroliuojančioms institucijoms ir juos taikantiems ūkio subjektams atsirado papildomų prievolių:

- turėjo būti sukurta atitinkama teisinė bazė, kuria remiantis būtų administruojami ir taikomi lengvatiniai PVM tarifai;
- turėjo būti aiškiai apibrėžtos veiklos, prekių (paslaugų) rūšys, kurioms galima taikyti lengvatinį PVM tarifą. Galimybė jį taikyti nustatytoms prekių (paslaugų) grupėms nurodyta PVM įstatymo komentare. Yra patvirtinti ir galiojantys Lietuvos standartai atskiroms prekėms ar paslaugoms. Ūkio subjektai, norintys taikyti šį tarifą, turi vadovautis standartais.

Valstybinė mokesčių inspekcija, administruodama PVM lengvatas, turi papildomai skirti laiko:

- susipažinimui su naujais teisės aktais, reglamentuojančiais lengvatinių PVM tarifų taikymą;

- atliekant mokesčių mokėtojų patikrinimus nustatyti, ar mokesčio mokėtojas teisingai ir tinkamai pritaikė lengvatinį PVM tarifą.

Apmokestinimą reglamentuojančių teisės aktų pakeitimai dažnai priverčia ūkio subjektus imtis tam tikrų priemonių. Ne išimtis ir nustatytas lengvatinis PVM tarifas naujoms prekių (paslaugų) grupėms. Ūkio subjektai, siekdami teisingai vykdyti mokesčius įsipareigojimus, nustatančius naujus lengvatinius PVM tarifus, kad PVM būtų teisingai apskaičiuotas, deklaruotas ir sumokėtas į valstybės biudžetą, pavyzdžiui, turėjo pertvarkyti savo PVM apskaitą, apmokyti darbuotojus, tobulinti informacinių sistemų programinę įrangą.

Papildomų sunkumų kilo ir dėl to, kad dvi nustatytos PVM lengvatos įsigaliojo iškart po teisės akto, reglamentuojančio minėtų lengvatų įvedimą, paskelbimo leidinyje „Valstybės žinios“, o ne po 6 mėnesių nuo paskelbimo dienos, kaip nustatyta Mokesčių administravimo įstatyme²⁸. Įstatymai dėl lengvatinio PVM tarifo visų rūšių meno, kultūros ir sporto renginių lankymui bei rašytojo, kompozitoriaus ar atlikėjo teikiamoms kūrybos ar atlikimo paslaugoms taikymo įsigaliojo įstatymą paskelbus leidinyje „Valstybės žinios“, t. y. atitinkamai 2006 m. sausio 17 d. ir 2006 m. liepos 27 d. Tokiais atvejais turį taikyti naujas įstatymo nuostatas mokesčių mokėtojai ir mokesčių administruojančios, kontroliuojančios institucijos susiduria su papildomomis naujo tarifo taikymo problemomis.

Naujos mokesčių lengvatos apsunkina mokesčio administravimą, reikia imtis papildomų priemonių tiek valstybės institucijoms, tiek ūkio subjektams: rengti su naujos mokesčių lengvatos įgyvendinimu susijusius poįstatyminius teisės aktus, o ūkio subjektams – pasiruošti taikyti naujas mokesčių lengvatas.

4. PVM LENGVATINIO TARIFO TAIKYMO STEBĖSENOS VERTINIMAS

Siekiant efektyviai valdyti tam tikrus procesus, reiškinius, turi būti sukurta atitinkama kontrolės ir stebėsenos sistema, t. y. analizuojama, ar nustatytas PVM lengvatinis tarifas pasiekė nustatytus tikslus, ar veikia efektyviai ir rezultatyviai.

Finansų ministerijai pavesta įgyvendinti valstybės politiką mokesčių srityje, rengti ir teikti Vyriausybei pasiūlymus dėl mokesčių ir mokesčių administravimo politikos.²⁹ Vykdydama šiuos

²⁸ Mokesčių administravimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalis skelbia, kad Lietuvos Respublikos Seimas turi užtikrinti, kad Lietuvos Respublikos mokesčių įstatymai, nustatantys naują mokesčių, naują mokesčio tarifą, mokesčio lengvatą, sankcijas už mokesčių įstatymų pažeidimus arba iš esmės pakeičiantys apmokestinimo tam tikru mokesčiu tvarką ar apmokestinimo teisinio reglamentavimo bei taikymo principus, įsigaliojūt ne anksčiau kaip po šešių mėnesių nuo jų paskelbimo dienos.

²⁹ 1998-09-08 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1088 „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“ patvirtinti Finansų ministerijos nuostatai.

uždavinius Finansų ministerija įgyvendina valstybės politiką mokesčių ir mokesčių administravimo srityje, įgyvendina fiskalinę politiką, analizuoja ir vertina fiskalinės politikos įtaką nustatytiems prioritetiniams sektoriams, kitoms sritims, makroekonominiams rodikliams.

Finansų ministerija atliekamus negautų pajamų dėl taikomų mokesčių lengvatų skaičiavimus naudoja rengdama ateinančiųjų metų valstybės biudžeto projektą. Kitais tikslais tokie skaičiavimai atliekami pagal poreikį.

Lietuvos teisės aktai nereglamentuoja, kokia institucija atsakinga už PVM lengvatinio tarifo poveikio stebėseną, vertinimą ir atsiskaitymą valdžios institucijoms. Nerengiamos ataskaitos apie valstybės praradimus dėl vienos ar kitos nustatytos lengvatos, atleidimų nuo mokesčių.

Atsižvelgiant į tai, kad PVM lengvatos suteikiamos įvairiose ūkio srityse, kurios priskiriamos įvairių ministerijų – Žemės ūkio, Ūkio, Kultūros ir kitų – kompetencijai, turėtų būti reglamentuota, kad atitinkama ministerija stebėtų ir vertintų konkrečios lengvatos įgyvendinimo poveikį ir pateiktų apie tai rezultatus Finansų ministerijai. Manome, kad tokia praktika pasiteisintų, nes atitinkama ministerija ar jai pavaldžios institucijos kaupia (turi galimybes kaupti) informaciją jų kompetencijai priskirtose srityse.

Mūsų nuomone, Finansų ministerija turėtų būti ta institucija, kuri periodiškai apibendrintų kompetentingų institucijų, stebinčių ir vertinančių mokesčių lengvatų įgyvendinimą, duomenis ir pateiktų informaciją Seimui, Vyriausybei, visuomenei apie mokesčių lengvatų (taip pat ir PVM) rezultatyvumą, efektyvumą.

Užsienio praktika rodo, kad gali būti vertinamas ne tik mokesčių lengvatų taikymo, bet ir mokesčių išlaidų rezultatyvumas. Mokesčių išlaidos³⁰ yra įvairaus pobūdžio nukrypimai nuo standartinės mokesčių sistemos, mažinantys mokesčių pajamas, skatinantys tam tikrą vartotojų elgesį, ekonomines, socialines ar kultūrines veiklas, pavyzdžiui, atleidimai nuo mokesčių, mokesčių lengvatos, leidžiami atskaitymai (nusidėvėjimas, amortizacija), sumažinti mokesčio tarifai, neapmokestinami pajamų dydžiai ir pan. Šie nukrypimai gali būti pakeisti tiesioginėmis išlaidomis (pagal įvairias programas, tiesioginėmis išmokomis ir pan.). Skirtingai negu tiesioginės biudžeto išlaidos, mokesčių išlaidų vertinimas neturi atskiro reglamentavimo. Siekdamos, kad mokesčių išlaidų sistema būtų skaidri, kai kurios užsienio valstybės nustatė įvairių formų atsiskaitymo apie mokesčių išlaidas būdus, pavyzdžiui, pateikiant duomenis kartu su atitinkamų metų biudžeto įvykdymo apyskaita ar kitu dokumentu (4 priedas).

PVM lengvatų taikymo stebėseną yra tobulintina: Lietuvos teisės aktai nereglamentuoja, kokia institucija atsakinga už mokesčių lengvatų taikymo stebėseną, valstybės institucijos, visuomenė nėra informuojamos apie mokesčių lengvatų rezultatyvumą.

---

³⁰ Christian Valenduc „Tax expenditures reporting and effectiveness analysis“, 2006.

IV. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

IŠVADOS:

1. Prekių (paslaugų) grupių, kurioms taikomas PVM lengvatinis tarifas, daugėja: 2003 m. pradžioje lengvatinis tarifas taikytas penkioms prekių (paslaugų) grupėms, 2006 m. viduryje – dvylikai grupių. Nustatomos naujos mokesčių lengvatos skatina siūlyti nustatyti lengvatinį PVM tarifą prekių ir paslaugų grupėms, kurios šiuo metu apmokestinamos standartiniu 18 proc. PVM tarifu. (*Žr. ataskaitos 1.1 skyrių*)

2. Dėl mokesčių lengvatų valstybė 2005 m. negavo 567 mln. Lt. Negautos pajamos dėl lengvatinio PVM tarifo taikymo didėjo nuo 139 mln. Lt 2003 m. iki 215 mln. Lt 2005 m. (*Žr. ataskaitos 1.2 skyrių*)

3. Ne visada, teikiant siūlymus nustatyti lengvatinį PVM tarifą, įstatymų projektų aiškinamuosiuose raštuose buvo aiškiai suformuluoti siūlomų PVM lengvatų tikslai. Nekonkretus lengvatų nustatymo tikslų formulavimas neleidžia vertinti, ar užsibrėžti tikslai yra pasiekti. (*Žr. ataskaitos 2.1 skyrių*)

4. PVM lengvatinio tarifo taikymas turėtų duoti tiesioginę naudą vartotojams. Ekonominis tyrimas parodė, kad taikomas lengvatinis 5 proc. PVM tarifas neturėjo poveikio arba turėjo tik netiesioginį ir nedidelį poveikį kainoms, pasiūlai, paklausai, gyventojų užimtumui. Dėl nustatyto lengvatinio 5 proc. PVM tarifo didėjo įmonių, tiekiančių prekes ir teikiančių paslaugas, apmokestinamas šiuo tarifu, gamybos apimtys, įmonės daugiau lėšų galėjo skirti materialinėms investicijoms. Didžiausią naudą dėl sumažinto PVM tarifo gavo ne prekių (paslaugų) vartotojai, o įmonės, tiekiančios tokias prekes ar teikiančios tokias paslaugas. (*Žr. ataskaitos 2.2.1 poskyrį*)

5. Audituotu laikotarpiu nustatyto PVM lengvatinio tarifo poveikio stebėseną buvo nepakankama. Nereglamentuota PVM lengvatų taikymo stebėseną ir rezultatyvumo vertinimas: nenustatytas mokesčių lengvatų poveikio vertinimo periodiškumas, būdai, metodai, institucijos, atsakingos už mokesčių lengvatų poveikio, tendencijų stebėseną ir vertinimą. (*Žr. ataskaitos 4 dalį*)

REKOMENDACIJOS:

Vyriausybei

1. Atsižvelgdami į tai, kad nustatytas lengvatinis PVM tarifas neturėjo tiesioginio ilgalaikio poveikio audito metu nagrinėtų šiuo tarifu apmokestintų prekių ir paslaugų kainoms, t. y. tiesioginės naudos vartotojui, ir sukuria išskirtines sąlygas šių paslaugų teikėjams ir prekių tiekėjams, siūlome išnagrinėti galimybes: atsisakyti taikomų lengvatinių PVM tarifų; nenustatyti naujų lengvatinių PVM tarifų; taikyti visoms prekėms ir paslaugoms vienodą mokesčio tarifą, laikantis Europos

Sjungos teisės aktuose nustatytų reikalavimų. Prireikus inicijuoti teisės aktų pakeitimus. (*Žr. ataskaitos 2.2.1 poskyrį, 3.1 skyrių*)

2. Sistemiskai vertinti mokesčių lengvatų rezultatyvumą. Jei mokesčio lengvata nepasiekia jai keliamų tikslų, spręsti klausimą dėl jos panaikinimo ar pakeitimo alternatyviomis priemonėmis. (*Žr. ataskaitos 2.2.1 poskyrį, 3.1 skyrių*)

Finansų ministerijai

3. Sukurti mokesčių lengvatų tikslų pasiekimo, faktinio poveikio nacionalinio biudžeto pajamoms ir aplinkai vertinimo tvarką. (*Žr. ataskaitos 4 dalį*)

4. Kasmet apskaičiuoti dėl mokesčių lengvatų negaunamas faktines valstybės ar nacionalinio biudžeto pajamas ir šiuos duomenis skelbti viešai. (*Žr. ataskaitos 4 dalį*)

6-ojo audito departamento direktorė

Jolita Korzunienė

Vyresnioji valstybinė auditorė

Kristina Vaivadienė

Valstybinio audito ataskaitos
 „Dėl pridėtinės vertės mokesčio
 lengvatinių tarifų taikymo“
 1 priedas

EUROPOS SĄJUNGOS VALSTYBĖSE NARĖSE TAIKOMI PVM TARIFAI³¹

Valstybė narė	Išimtinai sumažintas PVM tarifas	Sumažintas PVM tarifas	Standartinis PVM tarifas
Belgija		6	21
Čekija		5	19
Danija			25
Vokietija		7	16
Estija		5	18
Graikija	4,5	9	19
Ispanija	4	7	16
Prancūzija	2,1	5,5	19,6
Airija	4,4	13,5	21
Italija	4	10	20
Kipras		5 / 8	15
Latvija		5	18
Lietuva		5 / 9	18
Liuksemburgas	3	6	15
Vengrija		5 / 15	20
Malta		5	18
Nyderlandai		6	19
Austrija		10	20
Lenkija	3	7	22
Portugalija		5 / 12	21
Slovėnija		8,5	20
Slovakija			19
Suomija		8 / 17	22
Švedija		6 / 12	25
Didžioji Britanija		5	17,5

³¹ 2006-02-01 Report of European Commission „VAT Rates Applied in the Member States of the European Community“.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Dėl pridėtinės vertės mokesčio
 lengvatinių tarifų taikymo“
 2 priedas

**AUDITUOJAMŲ PREKIŲ (PASLAUGŲ) GRUPIŲ SUMAŽINTŲ PVM TARIFŲ
 TAIKYMAS EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBĖSE NARĖSE³²**

Valstybė narė	Maisto produktai	Kultūrinių renginių lankymas	Pramoγų parkų lankymas	Rašytojų, atlikėjų teikiamos paslaugos	Apgyvadinimo paslaugos	Sporto renginių lankymas
Belgija	6 / 12 / 21	N / 6	6	6 / 21 / N	6 / N	6 / N
Čekija	5	5	5	5	5	5
Danija	25	25	25	N	25	N / 25
Vokietija	7 / 16	N / 7	16	7	16	7 / 16
Estija	18	5 / 18	18	18	5	18
Graikija	9	4,5	9	9	9	9
Ispanija	4 / 7	N ⁽¹⁾ / 7	7	7	7	7 / 16
Prancūzija	5,5 / 19,6	5,5 / 19,6	5,5 ⁽²⁾ / 19,6	5,5	5,5	19,6
Airija	0 / 4,4 / 13,5	N / 13,5	13,5	21	13,5	N
Italija	4 / 10	10	20	N / 20	10	10 / 20
Kipras	0 / 5 / 15	N / 15	15	5	8	15
Latvija	18 / 5 ⁽⁴⁾	N	18	N	5	5
Lietuva	5 / 18	18 ⁽⁵⁾	18 ⁽⁵⁾	18 ⁽⁶⁾	5	18 ⁽⁵⁾
Liuksemburgas	3	3	3	3	3	3 / N
Vengrija	15	15	15	15 ⁽⁷⁾ / 20	15	15
Malta	0 ⁽⁸⁾	18	18	15	5	18
Nyderlandai	6	6	6	6 / 19 / N	6	6
Austrija	10	N / 10	20	20 / 10	10	20
Lenkija	3 / 7	7	7	7	7	7
Portugalija	5 / 12 / 21	N / 5	5 ⁽³⁾	21 / N	5	5
Slovėnija	8,5	8,5	8,5	8,5	8,5	8,5
Slovakija	19	N / 19	19	19	19	19 / N
Suomija	17	8	8	N	8	8 / N
Švedija	12 / 25	6	25	6	12	N / 6
Didžioji Britanija	0 / 17,5	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5

N- neapmokestinama.

(1) – kai paslaugas teikia subjektai, valdomi pagal viešuosius įstatymus, ar kitos organizacijos, pripažįstamos šalyje kaip teikiančios labdarą.

(2) – pramoγų parkai, kurie neturi kultūrinės svarbos, apmokestinami standartiniu 19,6 proc. PVM tarifu.

(3) – išskyrus erotinius pasirodymus, azartinius žaidimus ir lošimus, kurie apmokestinami standartiniu 21 proc. PVM tarifu.

(4) – produkcija naujagimiams.

(5) – 5 proc. sumažintas PVM tarifas pradėtas taikyti nuo 2006-01-17.

(6) – 5 proc. sumažintas PVM tarifas pradėtas taikyti nuo 2006-07-27.

(7) – meninė veikla, meninė ir literatūrinė kūryba.

(8) – kai kurie konditerijos gaminiai apmokestinami taikant sumažintą 5 proc. PVM tarifą.

³² 2006-02-01 Report of European Commission „VAT Rates Applied in the Member States of the European Community“. (Prekių (paslaugų) grupės apibrėžtos pagal Šeštosios Tarybos direktyvos H priedą.)

Valstybinio audito ataskaitos
 „Dėl pridėtinės vertės mokesčio
 lengvatinių tarifų taikymo“
 3 priedas

EUROPOS KOMISIJOS ATASKAITOS SANTRAUKA

Europos Taryba 1998 m. nusprendė, kad įdarbinimo skatinimas, ekonomikos augimas ir stabilumas – Europai aktualios sritys. Šioms sritims reikėjo greitų ir efektyvių veiksmų. 1999 m. spalio 22 d. priimta Tarybos direktyva 1999/85/EB (toliau – Direktyva), iš dalies pakeičianti direktyvą 77/388/EEB dėl galimybės eksperimento būdu taikyti sumažintą PVM tarifą darbu imlioms paslaugoms. Šia Direktyva buvo leista kai kurioms šalims ribotą laiką³³ taikyti sumažintą PVM tarifą darbu imlioms paslaugų grupėms, nurodytoms direktyvos 77/388/EEC K priede.

4 lentelė

Paslaugų grupės ir šalys, taikiusios direktyvos 1999/85/EB nuostatas

Eil. Nr.	Sritys	Šalys
1.	Smulkios taisymo paslaugos: - dviračių - batų ir odos gaminių - drabužių ir buitinės tekstilės gaminių (įskaitant jų taisymą ir perdirbimą).	Belgija, Liuksemburgas, Nyderlandai Belgija, Liuksemburgas, Nyderlandai Belgija, Graikija, Liuksemburgas, Nyderlandai
2.	Privačių namų renovacija ir remontas, išskyrus medžiagas, kurios sudaro didelę tiekiamos vertės dalį.	Belgija, Prancūzija, Italija, Nyderlandai, Portugalija, D. Britanija, Ispanija
3.	Langų valymas bei privačių namų ūkio patalpų valymas.	Prancūzija, Liuksemburgas
4.	Priežiūros paslaugos ateinant į namus (pvz. pagalba namuose ir mažamečių, pagyvenusių, ligonių ir neįgaliųjų priežiūra).	Graikija, Prancūzija, Italija, Portugalija
5.	Kirpyklų teikiamos paslaugos.	Ispanija, Liuksemburgas, Nyderlandai

Šalys, įdiegusios priemonę pagal Direktyvą, ir Europos Komisija buvo įpareigosios atlikti išsamų šios priemonės įtakos darbo vietų kūrimui ir efektyvumui įvertinimą³⁴. Už eksperimento įgyvendinimą ir stebėseną buvo atsakinga Europos Komisija.

Pagrindiniai Europos Komisijos ataskaitoje³⁵ pateikiami teiginiai ir išvados:

1. *Naujų darbo vietų kūrimas*. Ryšys tarp sumažintų PVM tarifų ir darbo vietų kūrimo yra netiesioginis. Siekiant, kad eksperimentinis mechanizmas veiktų, mažesnis PVM tarifas turi mažinti

³³ Priemonė įdiegta nuo 2000 m. sausio 1 d. ir turėjo baigtis vėliausiai 2002 m. gruodžio 31 d.

³⁴ Tos valstybės narės, kurioms pagal Direktyvą leista taikyti sumažintą tarifą, iki 2002 m. spalio 1 d. turėjo parengti išsamią ataskaitą, kurioje turėjo išdėstyti priemonės, susijusios su pastebimu darbo vietų kūrimu ir našumu, bendrą efektyvumo įvertinimą. Komisija iki 2002 m. gruodžio 31 d. turėjo nusiųsti Tarybai ir Parlamentui visaapimančią įvertinimo ataskaitą.

³⁵ Report from the Commission to the Council and the European Parliament – Experimental application of a reduced rate of VAT to certain labour – intensive services, 2003-06-02.

vartotojui kainas už gaunamas paslaugas. Kaina turi sumažėti tiek, kad imtų didėti paslaugos paklausa. Padidėjusi paklausa turi didinti pasiūlą. Padidėjusi pasiūla turi būti susijusi su naujų darbuotojų samda, o ne produktyvumo augimu³⁶ ar esamų darbuotojų papildomu darbo laiku.

Jei pardavėjas sumažintą PVM tarifą naudotų kaip priemonę padidinti pelnui, tai mechanizmas negalėtų veikti. Tokiu atveju sumažintas PVM tarifas veiktų kaip subsidija atitinkamam sektoriui. Dėl šio nepageidautino poveikio Direktyva nustatė, kad turi būti glaudus ryšys tarp dėl sumažintų tarifų atsiradusių mažesnių kainų ir dėl to padidėjusios paklausos.

2. *Šešėlinės ekonomikos masto mažinimas.* Ši priemonė gali turėti įtakos tik tokioms įmonėms, kurios turi juridinį statusą, bet iš dalies veikia šešėlinėje ekonomikoje. Tik šešėlinėje ekonomikoje esančiam verslui toks reiškinys įtakos neturės, tai neskatins legalizuotis.

3. *Žemesnius PVM tarifus kainos atspindi tik iš dalies.* Tirdamos kainas, šalys nustatė, kad kainos vartotojams nevysiškai atspindi sumažinto PVM tarifo. Dalis sumažinto PVM naudojama padidinti paslaugos tiekėjų maržas.

4. *Nėra esminio poveikio užimtumui.* Valstybių narių ataskaitos nepateikė tvirtų ir patikimų įrodymų, kad sumažintas PVM tarifas turėjo poveikį užimtumui.

5. *Priemonės efektyvumas tik santykinis.* Empiriniai sumažinto PVM tarifo taikymo efekto tyrimai parodė, kad tokios priemonės niekada nėra efektyviausios ir kad netekimai biudžetui yra dideli, palyginti su tokių priemonių poveikiu ekonomikai. PVM tarifų sumažinimas biudžetui kainuoja daugiau, negu kitos priemonės, nukreiptos tiesiai į darbo kaštus. Apskaičiuota, kad Europos Sąjungoje darbo mokesčių sumažinimas sukuria 52 proc. daugiau darbo vietų, negu PVM tarifo sumažinimas, esant tiems patiems biudžeto netekimams (išlaidoms).

---

³⁶ Gamybos ar paslaugų teikimo apimčių didėjimas nedidinant darbuotojų skaičiaus.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Dėl pridėtinės vertės mokesčio
 lengvatinių tarifų taikymo“
 4 priedas

**ATASKAITOS, TEIKIAMOS APIE MOKESČIŲ IŠLAIDAS (ĮSKAITANT MOKESČIŲ
 LENGVATAS) KAI KURIOSE UŽSIENIO VALSTYBĖSE³⁷**

Valstybė	Ataskaitos tikslas ir panaudojimas	Reikalavimai, nustatyti teisės aktuose	Dokumento forma	Periodiškumas	Vertinimo metodas
Australija	Mokesčių išlaidų apskaičiavimas; indėlis į mokesčių sistemos formavimą; visuomenės informavimas.	Privaloma	Atskiras dokumentas.	Kasmet	Pajamų netekimai kaupiamuoju principu
Austrija	Mokesčių reforma ir biudžeto proceso nustatymas.	Privaloma	Priedas prie biudžeto įvykdymo dokumentų, Subsidijų ataskaitos dalis.	Kasmet	Pajamų netekimai kaupiamuoju principu
Belgija	Įvairių mokesčių priemonių poveikio pajamoms vertinimas.	Privaloma	Biudžeto įvykdymo ataskaitos priedas.	Kasmet	Pajamų netekimai pinigų principu
Kanada	1. Federalinio pajamų mokesčio ir PVM sistemų analizė; 2. Pagalba rengiant biudžetą.	Įstatyminės prievolės nėra	Priedas prie biudžeto projekto.	Kasmet	Pajamų netekimai pinigų principu
Prancūzija	Biudžeto proceso palengvinimas.	Privaloma	Priedas prie biudžeto įvykdymo ataskaitos.	Kasmet	Pajamų netekimai pinigų principu
Vokietija	Subsidijų / išlaidų mažinimas.	Privaloma	Biudžeto įvykdymo ataskaitos dalis, vadinama „Subsidijų ataskaita“.	Kas dveji metai	Pajamų netekimai pinigų principu
Italija	1. Mokesčių išlaidų vertinimas atsižvelgiant į kaštus, tikslus, atitiktį biudžetui; 2. Mokesčių išlaidų efektyvumo atitinkamiems sektoriams	Privaloma	Atskiras dokumentas.	Nereguliariai	Pajamų netekimai kaupiamuoju principu

³⁷ Christian Valenduc „Tax expenditures reporting and effectiveness analysis“, 2006.

Valstybė	Ataskaitos tikslas ir panaudojimas	Reikalavimai, nustatyti teisės aktuose	Dokumento forma	Periodiškumas	Vertinimo metodas
	ir geografiniams regionams vertinimas, lyginant su jų nustatytais tikslais; 3. Mokesčių išlaidų atitikties ES mokesčių išlaidų politikos gairėms užtikrinimas.				
Nyderlandai	Negautų pajamų dėl mokesčių išlaidų pateikimas Parlamentui, galimi jų padengimo šaltiniai.	Neprivaloma	Biudžeto memorandumo priedas. Papildomas informacijos šaltinis Parlamentui.	Kasmet	Pajamų netekimai kaupiamuoju principu
Didžioji Britanija	Pagalba kasmetinėse diskusijose dėl biudžeto.	Įstatyminės prievolės nėra, bet Išlaidų Komiteto rekomenduojama.	Statistinio priedo prie Pajamų ataskaitos dalis.	Kasmet	Pajamų netekimai kaupiamuoju principu
JAV	1. Mokesčių reformos modeliavimas; 2. Deficito mažinimas.	Privaloma	Biudžeto įvykdymo ataskaitos dalis.	Kasmet	Pajamų netekimų, išlaidų atitiktens ir dabartinės vertės metodai piniginiu principu